Μνήμων

Τόμ. 8 (1982)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΩΟΣ

ΣΠ. ΑΣΔΡΑΧΑΣ: Φορολογία και έκχρηματισμός στην οικονομία των βαλκανικών χωρών (15ος-16ος αι.) ● ΑΝΤ. ΛΙΑΚΟΣ: Οι φιλελεύθεροι στην επανάσταση του 1862. 'Ο πολιτικός σύλλογος «Ρήγας Φεραίος» ● ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΑΡΔΑ: Πολιτισμικοί στρατηγικοί στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα ● ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΛΑΣΣΗ: 'Η συμμετοχή των Έκτακτων στα Όρλουφικά (1770) και η αντίδραση της Βενετίας ● ΑΛΕΚΑ ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ: Τό Καποδιστριακό κόμμα 1832-1833. 'Από την ήττα στον παραγκωνισμό και την καταδίωξη ● Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ: Συγκριτισμός ● ΟΛΓΑ ΓΚΡΑΤΖΙΟΥ: Τό μονόφυλλο του Ρήγα του 1797. Παρατηρήσεις στη νεοελληνική εικονογραφία του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου ● Γ. ΜΟΥΡΕΛΟΣ: 'Η προσωρινή Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης και οι σχέσεις της με τους συμμάχους (Σεπτέμβριος 1916-Ιούνιος 1917) ● Η. FLEISCHER: Νέα στοιχεία για τη σχέση Γερμανικών άρχων κατοχής και Ταγμάτων 'Ασφαλείας ● Ε. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ: Τό πρόβλημα των γενεαλογιών στην 'Ιστορία ● Π. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ: 'Η έμπορική έταιρική συνεργασία του βενετικού οίκου Ταρωνίτη - Θεοτόκη και των αδελφών Γ. και Θ. Παργιβαλάν (1732-1737). ● ΑΡ. Κ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ: 'Ένα άγνωστο έπιστόμιο και μία Ελληνική μαρτυρία για τή διάρκεια του Lenke από τη Τσαρτίωση της Θεσσαλίας ● Γ. ΚΟΚΚΩΝΑΣ: 'Ισοκράτους λόγος τρεῖς: Φλωρεντία c. 1495 ή Ρώμη c. 1517; Γύρω από μία διάφθορα στον Legrand. ● Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ: 'Η άσημαντη μαρτυρία ● Γ. ΜΠΟΚΟΣ: Συμπληρωματικά στοιχεία σχετικά με την πρόταση του Π. Μαρκίδη-Πούλιου για εγκατάσταση τυπογραφείου στα 'Επτάνηρα ● Τ. Ε. ΣΚΑΛΒΕΝΙΤΗΣ: Βιβλιολογικά Α' ● Χ. ΛΟΥΚΟΣ: 'Η ένδειξη προσδόν κατά την Καποδιστριακή περίοδο. ● ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1977

ΑΘΗΝΑ 1980 - 1982

ΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑ 1832 - 1833. ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ

ΑΛΕΚΑ ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ

doi: [10.12681/mnimon.226](https://doi.org/10.12681/mnimon.226)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ - ΜΠΑΝΙΑ Α. (1982). ΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑ 1832 - 1833. ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ. *Μνήμων*, 8, 85-116. <https://doi.org/10.12681/mnimon.226>

ΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑ 1832 - 1833

ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΤΤΑ

ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ

Όρισμένα έγγραφα του Ίστορικού Αρχείου Κερκύρας (Ι.Α.Κ.) και του Αρχείου της Ιστορικής και Εθνολογικής Έταιρίας της Ελλάδος (Ι.Ε.Ε.) περιέχουν πληροφορίες για την ιδεολογία, την πολιτική δραστηριότητα και τους στόχους του καποδιστριακού ή ρωσικού κόμματος από την παραίτηση του Αύγουστίνου Καποδίστρια (Μάρτιος 1832) ως τη σύλληψη του Θ. Κολοκοτρώνη (Σεπτέμβριος 1833). Παρακάτω επιχειρείται αξιολόγηση των νέων αυτών πληροφοριών. Στο τέλος δημοσιεύονται τα ίδια τα έγγραφα.

Μετά την 27 Σεπτεμβρίου 1831 το καποδιστριακό κόμμα κατάφερε για ένα διάστημα να διατηρήσει την εξουσία. Είχε τον έλεγχο της Γερουσίας καθώς και την πλειοψηφία της διορισμένης από αυτήν Διοικητικής Επιτροπής, η οποία συστήθηκε για να καλύψει το κενό της εκτελεστικής εξουσίας που άφησε η δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια. Την άποτελοῦσαν οί Αύγουστίνος Καποδίστριας, Θ. Κολοκοτρώνης και Ι. Κωλέττης¹. Η εϋθραυστη ισορροπία ανάμεσα στα μέλη της Δ.Ε. ανατράπηκε, όταν τα πιστά στον Αύγουστίνο στρατεύματα συγκρούσθηκαν με τους Ρουμελιώτες στο Άργος (Δεκ. 1831) κατά την έναρξη της Ε' Έθνοσυνέλευσης². Ο Θ. Κολοκοτρώνης παραιτήθηκε από την Δ.Ε. και στις 8 Δεκεμβρίου η παραπάνω Έθνοσυνέλευση εξέλεξε τον Αύγουστίνο πρόεδρο της προσωρινής Κυβερνήσεως της Ελλάδος³. Απομονωμένος πιά ο Ι. Κωλέττης

* Οί ήμερομηνίες δίνονται σύμφωνα με τὸ παλιὸ ήμερολόγιο ἢ με τὸ παλιὸ καὶ τὸ νέο συγχρόνως ἐφ' ὅσον ἔτσι δηλώνονται στίς χρησιμοποιούμενες πηγές.

1. *Γενική Έφημερίς*, ἀρ. 75 (30 Σεπτ. 1831) 477 - 478, ὅπου τὸ ὑπ' ἀρ. 258/27 Σεπτ. 1831 ἰδρυτικὸ ψήφισμα.

2. Fr. Thiersch, *De l'état actuel de la Grèce et des moyens d' arriver à sa restauration*, Λειψία 1833, μετὰφρ. Α. Σπήλιου, τ. Α', Ἀθήνα «Ἀφοί Τολίδη» 1971, σ. 103-111. Ν.Κ. Κασομούλη, *Ενθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833*, εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη, τ. Γ', Ἀθήνα 1942, σ. 478-482 καὶ Κ.Α. Βακαλόπουλου, «Τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἀπὸ τῆς 27 Σεπτεμβρίου ὡς τὸ τέλος Δεκεμβρίου [1831]», *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. ΙΒ', Ἀθήνα 1975, σ. 565 - 566.

3. *Γενική Έφημερίς*, ἀρ. 95 (16 Δεκ. 1831). Μὲ τὸ τελευταῖο ψήφισμα αὐτῆς τῆς Συνέλευσης, ΚΒ' τῆς 15 Μαρτίου 1832, ὁ Αύγουστίνος ὀνομάστηκε «Προσωρινὸς Κυβερνήτης καὶ Ἀντιβασιλεὺς». *Γενική Έφημερίς*, ἐτ. 2, ἀρ. 22 (19 Μαρτίου 1832) 131-132.

αποχώρησε από την Δ.Ε. Σε λίγες μέρες «οί συνταγματικοί»⁴ εγκατέλειψαν τὸ Ναύπλιο μὲ τὸν Κωλέττη ἐπικεφαλῆς. Σε συνεργασία μὲ τοὺς ἀντικαποδιστριακοὺς τῆς Ὑδρας, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ συμφιλιωθεῖ ὁ Αὐγουστίνος, ὁ Ι. Κωλέττης σχημάτισε τὴν κυβέρνηση τῆς Περαιώρας καὶ συγκρότησε νέα Ἐθνοσυνέλευση. Διαμορφώθηκαν ἔτσι δύο κέντρα ἐξουσίας : στὸ Ναύπλιο ἡ κυβέρνηση Αὐγουστίνου καὶ ἡ Ε' Ἐθνοσυνέλευση· στὴν Περαιώρα ὁ Ι. Κωλέττης καὶ ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνικὴ Συνέλευση. Ἡ κρίση εἶχε κορυφωθεῖ καὶ ὀδηγοῦσε στὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

Στὶς ἐξελίξεις αὐτὲς ἀναμείχθηκαν ἐνεργὰ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν δυνάμεων. Ὁ Ρῶσος Rückman ὑποστήριζε ἀνεπιφύλακτα τοὺς καποδιστριακοὺς, ἐνῶ ὁ Γάλλος Rouen τὸν Ι. Κωλέττη καὶ τοὺς συνεργάτες του. Ἀμφίρροπη ἦταν ἡ στάση τοῦ Ἀγγλοῦ ἀντιπρόσωπου Dawkins : ἤθελε τὴ συντριβὴ τῶν καποδιστριακῶν καὶ κατὰ συνέπεια τὴ μείωση τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς στὴν Ἑλλάδα· ὥστόσο φοβόταν μήπως ἡ χωρὶς ἑλεγχό ἐνδυνάμωση τῶν Ρουμελιωτῶν τοῦ Ι. Κωλέττη αὐξήσῃ τὴ γαλλικὴ ἐπιρροή. Ὁ φόβος αὐτὸς τὸν ὥθοῦσε σὲ πρόσκαιρες συμμαχίες μὲ τὴ ρωσικὴ πλευρά.

Ἡ προέλαση τῶν Ρουμελιωτῶν ὡς τὸ Ἄργος καὶ ἡ γνωστοποίηση τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7ης Μαρτίου 1832⁵, ποὺ ἦταν καρπὸς τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου, ὀδήγησαν τὸν Αὐγουστίνου σὲ παραίτηση⁶. Τότε ὁ ἀγώνας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν ὁμάδων ποὺ στεγάζονταν κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος μπῆκε σὲ νέα φάση. Στόχος τους ἦταν νὰ ἀποτραπῇ ἡ ὀλοκληρωτικὴ νίκη τῶν συνταγματικῶν ποὺ θὰ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ δική τους συντριβή. Ἡ δράση τους δὲν ἦταν συντονισμένη· ὥστόσο ὑπάρχουν ἀρκετὰ κοινὰ σὲ ὅλους σημεῖα, στὸν ἰδεολογικὸ κυρίως τομέα, ὅπως δείχνουν τὰ κείμενά τους.

Μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτη τὴν ἡγεσία τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος ἀνέλαβε ὁ Αὐγουστίνος καὶ τὴ διατήρησε ὡς τὴν «ἀναγκαστικὴ» του παραίτηση. Ἡ κάτω ἀπὸ δύσκολες συνθῆκες ἀναχώρησή του δὲν σήμανε καὶ τὴ διακοπὴ τῶν σχέσεών του καὶ τῆς οἰκογένειάς του μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Αὐγουστίνος φεύγοντας ἀπὸ τὸ Ναύπλιο μετὰ ἀπὸ ἕνα σύντομο σταθμὸ στὴν Κέρκυρα κατέφυγε στὴν Πετρούπολη. Ἀπὸ κεῖ σὲ γράμμα

4. Ἔτσι αὐτοκλήθηκαν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν Ι. Καποδίστρια ὁπαδοὶ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ κόμματος, δεδομένου ὅτι τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενο τῆς ἀντίδρασής τους συνοψιζόταν στὴν ἀπαίτηση γιὰ χορήγηση συντάγματος. Ὁ συνασπισμὸς αὐτὸς διατηρήθηκε καὶ μετὰ τὴν δολοφονία τοῦ Καποδίστρια. Ὁ Ι. Κωλέττης ὑπῆρξε ὁ ἰθὺς τῶν «συνταγματικῶν» μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀργους (Δεκ. 1831).

5. *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832) 1.

6. *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832) 1 - 2.

του τῆς 22 Φεβρουαρίου 1833 πρὸς τὸν Δημ. Περρούκα⁷, ἀφοῦ συγκαίρει στὸ πρόσωπό του τὴν Γερουσία γιὰ τὴ στάση ποὺ κράτησε στὸ διάστημα τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς ἀναρχίας τοῦ 1832, ἐκφράζει τὴν πικρία του γιὰ τὴ Γερουσία, ἐνῶ ἐγνώριζε τὴν ἀλήθεια, ὅταν στίς 28 Μαρτίου 1832 γνωστοποιοῦσε στὸ ἔθνος τὴν παραίτησή του⁸, δὲν ἀποκάλυψε τοὺς πραγματικοὺς λόγους ποὺ τὸν ὀδήγησαν σ' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια· καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἦταν ἄλλοι ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7ης Μαρτίου 1832. Ἡ πρόταση τοῦ πρωτοκόλλου στηριζόταν στίς πληροφορίες ποὺ περιεῖχε τὸ ἐμπιστευτικὸ ὑπόμνημα τῆς 17/29 Δεκεμβρίου 1831 τοῦ Stratford Canning· ἀπέβλεπε δὲ στὴ συμφιλίωση τῶν ἀντιτιθέμενων παρατάξεων μὲ σκοπὸ τὴν ἰσχυροποίηση τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Ζητοῦσε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Αὐγουστίνου νὰ ἐκτιμῇ τὴν κρισιμότητα τῶν περιστάσεων καὶ νὰ συνεργαστεῖ μὲ τοὺς «συνταγματικούς»⁹. Στὸ γράμμα του πρὸς τὸν Δημ. Περρούκα ὁ Αὐγουστίνος ἀναφέρει ὅτι τὸ πρωτόκολλο αὐτὸ τοῦ ἔθετε τὸ δίλημμα τότε ἢ νὰ ταπεινωθεῖ μοιραζόμενος τὴν ἐξουσία μὲ τοὺς «*φονεῖς καὶ Λοιμεῶνας*» ὅπως χαρακτηρίζει τοὺς «συνταγματικούς», ἢ ἀρνούμενος νὰ συμπορευθεῖ, νὰ θεωρηθεῖ ὑπεύθυνος «*ὅλων τῶν κακῶν*». Προτίμησε νὰ παραιτηθεῖ γιὰ δύο λόγους· γιὰ νὰ περισώσει τὸ ἐθνικὸ γόητρο καὶ γιὰ τὴν ἡλπιζε ὅτι μὲ τὴν στάση του θὰ ἀποκαλύπτονταν οἱ πραγματικοὶ αὐτουργοὶ «*ὅλων τῶν παλαιῶν καὶ νέων δυστηχημάτων*», ποὺ δὲν ἦταν οἱ ἀποστάτες τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Μεγάρων, ἀλλὰ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ποὺ τοὺς μίσθωναν, τοὺς ἐρέθιζαν καὶ τοὺς καθοδηγοῦσαν¹⁰.

Στὸ ἴδιο γράμμα ἐπισημαίνει τὴν παράλειψη τῆς Γερουσίας ἢ ὁποία δὲν φρόντισε, ἀπευθυνόμενη στὸν Λουδοβίκο τῆς Βαυαρίας, νὰ θίξει τὸ ζήτημα τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος τοῦ Ὁθωνα. Ἡ ἀναφορὰ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἐπιβεβαιώνει τὴν ἐμμονὴ τῶν καποδιστριακῶν στὴν ὀρθόδοξη πί-

7. Ἐπιστολὴ τοῦ Αὐγουστίνου ἀπὸ τὴν Πετρούπολη μὲ ἡμερομηνία 22 Φεβρουαρίου 1833 πρὸς τὸν γερούσιαστή Δημ. Περρούκα στὸ Ναύπλιο. Ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται στίς σελ. 109-110.

8. *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832)2.

9. Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Dawkins πρὸς τὸν Palmerston τῆς 4/16 Ἀπριλίου 1832 ἐκτίθενται οἱ ἐνέργειες τῶν ἀντιπρόσβων, οἱ ἐπαφῆς καὶ οἱ προτάσεις τους πρὸς τὸν Αὐγουστίνου, καὶ ἐμφανίζεται αὐτὸς νὰ προτείνει τὰ μέλη τῆς Δ.Ε. ποὺ θὰ τὸν διαδεχθεῖ. Βλ. Ἐπιτομαὶ ἐγγράφων τοῦ Βρετανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Γενικὴ Ἀλληλογραφία - Ἑλλάς (*Foreign Office 32*), τ. Α₁, Α₂. F.O. 32, φάκελοι 1-34, 1827-1832 συνταχθεῖσαι ὑπὸ Ἑλ. Πρεβελάκη καὶ Φιλ. Γλύτση, ἐκδ. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν-Κέντρον Ἑρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, σειρά: Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρ. 9, Ἀθῆνα 1975, ἐπιτομὲς 29/16. Ἀντίθετα στὰ πρακτικὰ τῆς Γερουσίας φαίνεται ὅτι τὰ δόγματα τῆς Δ.Ε. προτάθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀντιπρόσβους. Βλ. Γ.Δ. Δημακόπουλος, «Αἱ κυβερνητικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας 1827 - 1832», *Ἐρανιστής* 4 (1966) 144, ὑπ. 15.

10. Ἐπιστολὴ Αὐγουστίνου πρὸς Δ. Περρούκα, ὁ.π., σ. 109.

στη, πού ἀποτελοῦσε ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ συστατικά τῆς ἰδεολογίας τοῦ κόμματος τους. Ὁ Αὐγουστίνος χαρακτηρίζει τὴν παράλειψη ἀδικαιολόγητη, δεδομένου ὅτι, λίγο πρὶν, ἡ Γερουσία ἦταν ἐκεῖνη πού εἶχε θέσει στὸ Λεοπόλδο τὸ ζήτημα¹¹. Θεωρεῖ ἀκόμα ὅτι ἡ ἔλλειψη αὐτὴ δυνατόν νὰ προκαλέσει (*ὄχι μικρὰς ταραχὰς καὶ ἐνοχλήσεις*). Πραγματικά τὸ θέμα τῆς θρησκείας δημιούργησε προβλήματα πού προκλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀσάφεια τῆς συνθήκης ἐκλογῆς τοῦ Ὑθωνα, ἡ ὁποία δὲν καθόριζε τὴν ὑποχρέωση τοῦ μελλοντικοῦ ἡγεμόνα νὰ ἀσπασθεῖ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ δὲν ἀπέκλειε ἀπὸ τὸ δικαίωμα διαδοχῆς ἕνα μὴ ὀρθόδοξο ἄτομο¹². Οἱ πρῶτες ἀνησυχίες ἐκδηλώθηκαν μετὰ τὸ διάγγελμα τοῦ Ὑθωνα στὸ ὁποῖο δήλωνε ὅτι: *«Ἀναβαίνων εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, δίδω τὴν πάνδημον διαβεβαίωσιν τοῦ νὰ προστατεύω τὴν θρησκείαν σας...»*¹³. Ὁ Ἄνδρ. Μουστοξυδῆς, γνωστὸς καποδιστριακός, σὲ γράμμα τοῦ τῆς 7/19 Φεβρουαρίου 1833¹⁴ ἀπὸ τὴν Κέρκυρα στὸν Ἄνδρ. Παπαδόπουλο - Βρεττό σχολιάζοντας τὸ διάγγελμα παρατηρεῖ: *«Εἶναι Γερμανικώτατο μολυβένιο. Ἐγὼ δὲν θὰ μιλοῦσα γιὰ θρησκεία, γιατί ἔτσι θὰ ξεκαθάριζα πὼς ὑπάρχει πρόθεση νὰ ξεχωριστεῖ ἡ θρησκεία τοῦ βασιλιᾶ ἀπὸ τὴ θρησκεία τοῦ ἔθνους»*.

Ἡ ἐπικοινωνία ὅμως τῶν ἀδελφῶν Καποδίστρια μὲ τοὺς ὁμοϊδεάτες τους στὴν Ἑλλάδα, ἀποβλέπει καὶ σὲ κάτι συγκεκριμένο: τὴν ἀποκατάσταση τῆς μνήμης τοῦ ἀδελφοῦ τους καὶ τὴν ἄμεσα συνυφασμένη μ' αὐτὴν ἀναγνώριση τῶν χρηματικῶν βοηθημάτων πού αὐτὸς δάνεισε στὴν Ἑλλάδα. Ἐξουσιοδοτοῦν τοὺς Δημ. Περρούκα καὶ Γ.Μ. Ἀντωνόπουλο¹⁵, νὰ διεκδικήσουν γιὰ λογαριασμό τους, σὰν κληρονόμων τοῦ ἀδελφοῦ τους

11. Στὸ ὑπόμνημα τῆς 10/22 Ἀπρ. 1830 ἀναφερόταν: *«Πόσα δάκρυα ἤθελε χύσει τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, ἂν ἡ θρησκεία του, εἰς τὴν ὁποίαν χρωστεῖ τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν του, τὰ ὀλίγα φῶτα του, τὴν γλώσσαν τῶν προγόνων του, τὸ συνήγωνα καὶ διὰ θεῶν δεσμῶν μετὰ τῆς Α.Β.Υ. Πόσον ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἤθελεν αὐξηθεῖ, ἂν ἔβλεπε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ οὐρανοῦ πατρός του ἐπύκειον πατέρα τὸν προσφέροντα τὴν ἰδίαν λατρείαν; Βλ. Ἄλ. Σούτσος, Συλλογὴ τῶν εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ Δημόσιον Δίκαιον τῆς Ἑλλάδος ἀναγομένων ἐπισήμων ἐγγράφων, Ἀθήνα 1858, σ. 172.*

12. John A. Petropoulos, *Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece, 1833-43*, Princeton 1968, σ. 147. Τὸ ζήτημα λύθηκε ὀριστικά μὲ τὸ ἄρθρο 40 τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος τῆς 18ης Μαρτίου 1844, τὸ ὁποῖο ὀριζε ὅτι *«πᾶς διάδοχος τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»*. Βλ. Α. Σβάλος, *Τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα 1822 - 1952*, Ἀθήνα «Στοχαστής» 1972, σ. 116.

13. *Ἐθνική*, ἔτ. Β', ἀρ. 5 (1 Φεβρουαρίου 1833) 19.

14. Γ.Π. Στεριώτης, «Ἀλληλογραφία τοῦ Ἱππότη Ἀνδρέα Μουστοξυδῆ μετὰ τὸ φίλο του Α. Παπαδόπουλο - Βρεττό», *Δελτίο Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρίας Κερκίρας*, 10 (1973) 117.

15. Ἐπιστολὴ τοῦ Βιάρου Καποδίστρια μὲ ἡμερομηνία 24 Ἀπριλίου 1833 πρὸς «φίλους». Πρόκειται γιὰ τοὺς Γ.Μ. Ἀντωνόπουλο καὶ Δημ. Περρούκα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Γεώργιου Καποδίστρια τῆς 18/30 Σεπτεμβρίου 1833.

Ἰωάννη, «τὰ ὅσα τὸ Ἔθνος τοὺς χρεωστεῖ»¹⁶ Ἡ ἀναγνώριση τοῦ χρέους στὸ ἀκέραιο εἶναι ζήτημα τιμῆς γιὰ τὴν οἰκογένειά τους. Τὴν διεκδίκησή τους στηρίζουν στὴν ἀπόφαση τῆς Ε΄ Ἐθνοσυνελεύσεως ἡ ὁποία ἀναγνώρισε «τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὸν ἀοίδιμον Κυβερνήτην *Ι. Καποδίστριαν* δι' ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἐδαπάνησε ἐξ ἰδίων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους..., ὡς χρέος ἐθνικὸν... πρὸς τοὺς ἔχοντας κληρονομικὰ δίκαια ἐπὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ»¹⁷. Ὁ Βιάρος Καποδίστριας σὲ γράμμα του πρὸς τοὺς «ἐπιτρόπους» τῆς οἰκογένειας Καποδίστρια¹⁸ ὑπενθυμίζει τὶς ἐνέργειες ποὺ προηγήθηκαν καὶ οἱ ὁποῖες καθιστοῦν τὸ χρέος ἀδιάβλητο. Ἐπισημαίνει τὶς οἰκονομικὲς θυσίες τοῦ Κυβερνήτη, τὶς ὁποῖες φρόντισε νὰ καταγράψει ἀναλυτικὰ ὁ Γ. Σταύρου. Πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνόμενος ὁ Βιάρος, ὅταν ἀκόμη ὁ Αὐγουστίνος βρισκόταν στὸ Ναύπλιο (πρὶν δηλ. τὸ Μάρτιο τοῦ 1832), εἶχε συστήσει (καὶ προσέξῃ εἰς τὴν ἐκκάθαρσιν τοῦ χρέους, νὰ μὴ γίνῃ χάρις εἰς τὸ παραμικρόν, καὶ μὲ ἀκρίβειαν ἐντελῇ νὰ ἐξεταχθῇ τὸ πᾶν, διότι οὔτε οἰκεῖον εἶναι εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ θυσιασθέντος, οὔτε ἀρμόζον μὲ τὴν συνείδησιν τῶν ζώντων Καποδίστρια, οὔτε ἡ χάρις, οὔτε ἡ συγκατάβασις εἰς τοιοῦτον πρᾶγμα).

Οἱ ἀδελφοὶ Καποδίστρια γνωρίζοντας ἐκ τῶν προτέρων τὶς δυσκολίες ποὺ θὰ ἀντιμετώπιζαν στὴ λύση τῶν οἰκονομικῶν τους διεκδικήσεων, ἐπέζητησαν τὴν παρέμβαση τοῦ Ρώσου ἀντιπρέσβη Κατακάζη καὶ ἤλπιζαν στὴν προστασία ποὺ ἀπὸ τὴν ιδιότητά του μποροῦσε νὰ τοὺς δώσει γιὰ νὰ πετύχουν τὴν ἱκανοποίηση τοῦ αἰτήματός τους. Σ' αὐτὴ τὴν βεβαιότητα γιὰ ὑποστήριξη ὀφείλεται ἡ προτροπὴ τους πρὸς τοὺς Δημ. Περρούκα καὶ Γ. Μ. Ἀντωνόπουλο νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸν Ρῶσο ἀντιπρέσβη.¹⁹

Ἀντίθετα τώρα ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Καποδίστρια, ἡ Γερουσία ποὺ βρισκόταν ἐπὶ τόπου καὶ ἔδινε ἀγώνα ἐπιβίωσης ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ ἐλιχθεῖ καὶ νὰ ἐκμεταλλευθεῖ μὲ εὐκαμψία ὅλες τὶς ἀδυναμίες τῶν ἀντιπάλων της. Ἡ συμπτωκνωμένη καταγραφή τῆς δράσης της στὴν Ἐκθεσὴ της πρὸς τὸν Ὅθωνα καὶ τὴν Ἀντιβασιλεία²⁰ εἶναι διαφωτιστικὴ. Παραδέχεται ἔμμεσα τὴν ἀνικανότητα τοῦ Αὐγουστίνου νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν κρίση τοῦ Μαρτίου 1832 ὅταν γράφει ὅτι «κατὰ δυστυχίαν ὁ νεωρόδης βραχίων τοῦ *Ι. Καποδίστρια* ἐξέλειπε, καὶ ἡ κολίσιμος θέσις τῶν πραγμάτων τῆς πα-

16. Ἐπιστολὴ Βιάρου Καποδίστρια πρὸς «φίλους», ὁ.π., σ.115.

17. Τὸ χρέος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους πρὸς τὸν *Ι. Καποδίστρια* ἀναγνώρισε ἡ Ε΄ Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις μὲ τὸ ΙΖ΄ ψήφισμα τῆς 16 Φεβρουαρίου 1832. Βλ. *Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος*, ἔτ. Ζ', ἀρ. 19 (9 Μαρτίου 1832) 110 - 111. Πρβλ. Fr. Thiersch, ὁ.π., σ. 112.

18. Ἐπιστολὴ Βιάρου Καποδίστρια πρὸς «φίλους», ὁ.π., σ. 115-116.

19. Ἐπιστολὴ Βιάρου Καποδίστρια πρὸς «φίλους», ὁ.π., σ. 115.

20. «Ἐκθεσις τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Ὅθωνα καὶ τὴν Ἀντιβασιλεία περὶ τῶν συμβάντων 1828 - 1833», σ. 101-106 στὸ ἐξῆς θὰ ἀναφέρεται ὡς «Ἐκθεσις».

τρίδος απαιτούσε δυνατήν χείρα διὰ νὰ κρατήσῃ εὐσθενῶς τοῦ ἤδη κλυδωνιζομένου Ἑλληνικοῦ σκάφους τὸ τῆδε κακεῖσε κλονιζόμενον πηδάλιον»²¹. Δὲν ἀντιδικεῖ μὲ τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν δυτικῶν δυνάμεων ἀλλὰ ἀντίθετα ἐκμεταλλεύεται τὴ φοβία τοῦ Dawkins γιὰ τὴν αὐξηση τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς καὶ πετυχαίνει τὴν ἀναγνώρισή της ἀπὸ τοὺς ἀντιπρέσβεις²². Ἔτσι ὅταν μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Αὐγουστίνου ἡ Γερουσία διόρισε νέα πενταμελὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, στὴν πλειοψηφία της φιλοκαποδιστριακὴ²³, χρησιμοποίησε τοὺς ἀντιπρέσβεις γιὰ νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν πράξη τοῦ διορισμοῦ της. Οἱ «συνταγματικοὶ» ἀντέδρασαν καὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀξιοποιήσουν τὴν συντριβὴ τῶν καποδιστριακῶν ἀπὸ τὰ ρουμелиωτικά στρατεύματα (Μάρτιος 1832), πέτυχαν ἰσχυρὴ ἐκπροσώπηση στὴν νέα ἐπιταμελὴ Δ.Ε. ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ διορίσῃ στὴ συνέχεια ἡ Γερουσία. Τὴν Δ.Ε. ἀποτελοῦσαν οἱ Κωλέττης, Κουντουριώτης, Ὑψηλάντης, Μπότσαρης, Ζαΐμης, Μεταξᾶς, Πλαπούτας, καὶ ἔργο της ἦταν ἡ σύγκληση Ἐθνικῆς Συνέλευσης γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ καταστατικοῦ χάρτη τῆς χώρας²⁴. Ἡ Γερουσία ἡττημένη καὶ παραγκωνισμένη περιγράφει στὴν Ἐκθεσὴ της τὴ διαδικασία σχηματισμοῦ τῆς ἐπιταμελοῦς Δ.Ε. ὡς ἐξῆς: «...ἡ πενταμελὴς αὕτη ἐπιτροπὴ ὄχι μόνον ἐτροπολογήθη διὰ τῆς βίας κατὰ τὸ προσωπικὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν κατασταθεῖσα ἐπιταμελής, ἀλλ' ἀπέσπασε καὶ πολλὰ καθήκοντα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Γερουσίας, μὲ βίαν ὀχλαγωγικοῦ κινήματος, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ περὶ συγκροτήσεως συνελεύσεως, τὴν ὁποίαν ἔσπευδον παντοιοτρόπως νὰ ἐπιταχύνωσι»²⁵. Πραγματικὰ ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνοσυνέλευση συγκλήθηκε καὶ ἄρχισε τὶς ἐργασίες της στὴν Πρόνοια στὶς 14 Ἰουλίου 1832. Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν της ἡ πλειοψηφία τῶν συνταγματικῶν ψήφισε τὴν κατάργηση τῆς Γερουσίας μὲ τὸ Γ' ψήφισμα τῆς 27 Ἰουλίου 1832²⁶. Ἡ Γερουσία ὅμως, ὄχι μόνον δὲν ἀποδέχτηκε τὴν κατάργησή της ἀλλὰ κατάγγειλε τὴ Συνέλευση μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι «ἤθελε παραβῆ οὐδαιωδῶς τὰ καθήκοντά της, ἐὰν παρέδιδε τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη εἰς ταύτην ἡ ὁμόφωνος θέλησις τοῦ Ἐθνους εἰς

21. «Ἐκθεσις...», ὅ.π., σ. 102.

22. Ὁ Dawkins στίς 14/26 Αὐγ. 1832 ἀναφέρει στὸν Palmerston ὅτι οἱ συνάδελφοί του ἀντιπρέσβεις τῆς Γαλλίας Rouen καὶ τῆς Ρωσίας Rückman εἶχαν ἀναγκαστικὰ ἀποδεχθεῖ τὴ διατήρηση τῆς Γερουσίας γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ θέμα τῆς Δ.Ε. καὶ τῆς Συνελεύσεως. Βλ. F.O. 32/30/280, Ἐπιτομὲς 30/38.

23. *Le Moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832)2.

24. Ψήφισμα 330/2 Ἀπριλίου 1832. Βλ. *Le Moniteur Grec*, ἀρ.1 (9/21 Ἰουλίου 1832)2.

25. «Ἐκθεσις», ὅ.π., σ.103. Ἡ πρώτη διακήρυξη τῆς ἐπιταμελοῦς Δ.Ε. μὲ ἡμερομηνία 7 Ἀπριλίου 1832 δημοσιεύτηκε στὴν Ἐθνικὴ, ἀρ. 1 (18 Ἀπριλίου 1832)1. Ἡ ἀλληλογραφία Δ.Ε. - Γερουσίας γιὰ τὸ θέμα τῆς Συνελεύσεως δημοσιεύεται στὴν Ἐθνικὴ, ἀρ. 42 (10 Σεπτεμβρίου 1832) 227 - 231.

26. Ἐθνικὴ, ἀρ. 30 (30 Ἰουλίου 1832) 162· καὶ Γ.Δ. Δημακόπουλος, ὅ.π., σ. 133.

τὴν ἐν Ἀργεῖ Συνέλευσιν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ι. Καποδίστρια»²⁷. Σ' αὐτὴν τὴν ἐνέργεια ἡ Γερουσία εἶχε τὴν ὑποστήριξη τῶν ἀντιπρέσβων, οἱ ὅποιοι ἦταν ἀντίθετοι μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς Συνέλευσης γιὰ πολιτικὰς μεταβολές. Ἡ Συνέλευση τελικὰ διαλύθηκε.

Λόγοι πολιτικῆς ἐπιβίωσης ὁδήγησαν τὴν Γερουσία στὴν ἐπιδέξια ἐκμετάλλευση τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λουδοβίκου πρὸς αὐτὴν τῆς 10/22 Ἰουλίου 1832²⁸, γιὰ νὰ ἐμφανιστεῖ ὅτι ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴ νέα ἀρχή. Στὴν ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ ὁ Λουδοβίκος ἀνακοίνωνε τὴν ἐκλογὴ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἔγραφε στοὺς γερουσιαστὲς «...περιβάλλετε τοὺς μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὰ φῶτα σας». Ἡ Γερουσία πρόβαλε τὸ κείμενο ὡς ἔνδειξη ἀναγνώρισης τοῦ σώματος καὶ ἔμμεση πρόταση συνεργασίας καὶ τὸ δημοσίευσε. Ἐξάλλου τὸ δημοσιογραφικὸ τῆς ὄργανο, ὁ *Ἑλληνικὸς Καθρέπτης*²⁹, καταχώρισε τὴν ἀπάντηση τῆς Γερουσίας στὸ Λουδοβίκο στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὅτι: «...οἱ ὑποφανόμενοι θέλει ἀφοσιωθῶν ἐνθέρμως εἰς ὅ,τι ἤθελε κριθεῖ εὐλογον νὰ συντελέσωσι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας εἰς τὴν πατρίδα των»³⁰.

Πλῆγμα γιὰ τὴ Γερουσία ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ γερουσιαστὲς Ρ. Παλαμίδης, Φ. Κ. Μαῦρος³¹, Γ. Καραμάνος, Τ. Μαγγίνας, Ε. Ξένος, Γ. Δαρειώτης καὶ Α. Καλαμογάρτης δήλωσαν: «διακηρυττόμεθα ἀνεύθυνοι τῶν τοιούτων πράξεων καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῶν...», σὲ ἐπιστολὴ τοὺς τῆς 14 Ἰουλίου 1832³². Αὐτοὶ μετεῖχαν, μὲ ἐξαίρεση τὸν Γ. Καραμάνο, στὶς ἐκλεγμένες ἐπιτροπὲς τῆς Δ' κατὰ συνέχεια Ἑθνικῆς Συνελεύσεως³³.

27. «Ἐκθεσις», ὅ.π., σ. 104 Στις 27 Ἰουλίου 1832 ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας Δ. Τσαμαδὸς μὲ τὸ ὑπ' ἀρ. 362 ἔγγραφο ἀνακοίνωσε στοὺς ἀντιπρέσβεις ὅτι ἡ Γερουσία «σταθμίσασα τὰς περιστάσεις ἀποφάσισε νὰ διατηρήσει τὴν ἐξουσία» Βλ. F.O. 32/30/305, ἐπιτομή» 30/38ζ.

28. *Ἑλληνικὸς Καθρέπτης*, ἀρ. 7 (28 Αὐγούστου 1832)28.

29. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Α. Παπαδόπουλο - Βρεττό. Ἀπὸ τὸ 1 φύλλο (14 Μαΐου 1832) ὡς τὸ 17 (5 Νοεμβρίου 1832) στὸ Ναύπλιο, ἐνῶ τὸ φύλλο 18-19 (18 Νοεμβρίου 1832) τυπώθηκε στὸ Ἄστρος καὶ ἀπὸ τὸ 20 (1 Δεκ. 1832) ὡς τὸ 27 (9 Ἰανουαρίου 1833) ἐκδιδόταν στὶς Σπέτσες. Βλ. ἀνατύπωση Γ.Δ. Δημακόπουλος, *Ἐφημερίδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως* ὁ «Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», Ἀθήνα 1972, σ. III - X.

30. *Ἑλληνικὸς Καθρέπτης*, ἀρ. 8 (3 Σεπτ. 1832) 29. Οἱ ἐνέργειες τῆς Γερουσίας δὲν ἀφήνουν ἀδιάφορους τοὺς «συνταγματικούς». Ἔτσι οἱ προσκείμενες σ' αὐτοὺς ἐφημερίδες *Ἀθηνᾶ* καὶ *Ἑθνική* δὲν δημοσιεύουν τὴν ἀλληλογραφία Λουδοβίκου - Γερουσίας.

31. Στις 14 Μαΐου 1832 ἔστειλε τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴν Ὑδρα. Βλ. *Ἑθνική*, ἀρ. 10 (21 Μαΐου 1832) 58.

32. *Ἑθνική*, ἀρ. 42 (10 Σεπτ. 1832) 231.

33. *Ἑθνική*, ἀρ. 33 - 34 (13 Αὐγ. 1832) 177 - 178. Πρβλ. Γ.Π. Νάκος, *Τὸ πολιτικὸν καθεστὼς τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Ὀθωνος μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 78, ὑπ. 50.

Ἡ θέση τῆς Γερουσίας ἐπιδεινώθηκε τοὺς ἐπόμενους μῆνες. Ὁ θάνατος τοῦ Δ. Ὑψηλάντη (5 Αὐγούστου)³⁴, ἡ συμμετοχὴ τῶν Δ. Πλαπούτα καὶ Κ. Μπότσαρη στὴν τριμελὴ ἐπιτροπὴ ποὺ στάλθηκε στὴ Βαυαρία³⁵ καὶ ἡ ἀναχώρηση τοῦ Γ. Κουντουριώτη στὴν Ὑδρα (9 Σεπτ. 1832)³⁶ ἀλλοίωσαν τὴ σύνθεση τῆς ἐπταμελοῦς Δ.Ε. Τὰ τρία ἀπὸ τὰ ἐπτὰ μέλη ποὺ ἀπομείναν στὸ Ναύπλιο, Α. Ζαΐμης, Α. Μεταξᾶς καὶ ὁ Ι. Κωλέττης, δὲν εἶχαν τυπικὰ ἐξουσιοδότηση νὰ παίρνουν ἀποφάσεις. Οἱ δύο ἀπὸ τοὺς τρεῖς (Ζαΐμης, Μεταξᾶς) παρέπεμψαν τὴ λύση τοῦ ἀδιεξόδου στὴ Γερουσία, στὸ φορέα ποὺ εἶχε διορίσει τὴν ἐπταμελὴ Δ.Ε. Ἡ Γερουσία μὲ τὸ ψήφισμα 337³⁷ ἐξουσιοδότησε τὰ ἐναπομείναντα τρία μέλη νὰ παίρνουν ἀποφάσεις. Ἡ τοιχοκόλληση τοῦ ψηφίσματος, στὸ ὁποῖο ἀντιδρούσαν οἱ «συνταγματικοί», ἔδωσε ἀφορμὴ σὲ συμπλοκὲς στὶς ὁποῖες ἀναμίχθηκαν καὶ οἱ Γάλλοι³⁸. Ἀκολούθησαν οἱ συλλήψεις τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας Δ. Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ ἐκδότη τῆς ἐφημερίδας στὸ τυπογραφεῖο τῆς ὁποίας τυπώθηκε τὸ ψήφισμα, Γ. Ράλλη³⁹. Ἡ Γερουσία τότε, χαρακτηρίζοντας τὴν γαλλικὴ παρέμβαση ὡς κίνημα «αὐθαίρετον» καὶ «ὑβριστικόν» διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀξιопρέπειαν καὶ ὡς «συστηματικὴν καταδρομὴν», πρὸς ἀπέβλεπε στὴ διάλυσή της, ἀποφάσισε νὰ μετεφερθεῖ μετὰ ἀπὸ ἓνα σταθμὸ στὸ Ἄστρος στὴν «φιλόνομον καὶ φιλήσυχον νῆσον τῶν Πετσῶν».⁴⁰

Βασικὸς στόχος τῆς Γερουσίας, ὅπως καὶ τῶν ἀντιπάλων της, παρέμενε ἡ διατήρηση ἐκείνης τῆς ἐξουσίας ποὺ θὰ ἐπέτρεπε τὴ διεκδίκηση τῆς εὐνοίας ἀπὸ τὴν ἀναμενόμενη Ἀντιβασιλεία. Ἦταν βασικὸ νὰ ἐπηρεάσει αὐτὴ καὶ ὄχι ἄλλοι παράγοντες τὴν Ἀντιβασιλεία στὴν ἐκτίμηση τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων. Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς

34. Ἑθνική, ἀρ. 32 (6 Αὐγ. 1832) 174. Νεκρολογία δημοσιεύθηκε στὴν ἴδια ἐφημερίδα, ἀρ. 33 - 34 (13 Αὐγ. 1832) 178 - 181.

35. Ἑθνική, ἀρ. 41 (7 Σεπτ. 1832) 221.

36. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 13 (15 Ὀκτωβρίου 1832) 52.

37. Τὸ ψήφισμα δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 78-79 μὲ τὴ δήλωσή ὅτι «...αὐτὸ τὸ ψήφισμα δὲν ἐδημοσιεύθη ποτὲ διὰ τοῦ τύπου». Ὅμως λίγους μῆνες πρὶν ἡ Ἑθνική, ἀρ. 42 (10 Σεπτ. 1832) 227 εἶχε δημοσιεύσει «ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 337 τῆς 7 Ἀπριλίου 1832 ψηφίσματος τῆς Γερουσίας...».

38. Βλ. Κασομούλης, ὅ.π., σ. 590 - 596.

39. Ἡ διαμαρτυρία τοῦ Γ. Ράλλη πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις μὲ ἡμερομηνία 23 Σεπτ. 1832 δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 21 (5 Δεκ. 1832) 82 - 83.

40. «Ἐκθεσις...», ὅ.π., σ. 106, Ἑλληνικὸς Καθρέπτης ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 77, Ἑθνική, ἀρ. 58 (7 Δεκ. 1832) 299 - 300. Πρβλ. Maurer, ὅ.π., σ. 311 καὶ Κασομούλης. ὅ.π., σ. 608.

Ἐθνητῶν⁴¹ μὲ ἀφορμὴ τὴ δημοσίευσή στο φύλλο τῆς 29 Νοεμβρίου 1832⁴² ἀνυπόγραφος ἐκθέσεως ἀπὸ τὸ Μόναχο μὲ τίτλο «...περὶ τῆς μελλούσης κυβερνήσεως τοῦ πρίγκιπος Ὁθωνος». Τὸ ἄρθρο ἀναφερόταν στὶς προθέσεις τοῦ Ὁθωνα νὰ μὴν παραχωρήσει σύνταγμα μετὰ ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ προσκεῖμένου στο καποδιστριακὸ κόμμα Βουαροῦ στρατηγοῦ K. Heideck⁴³. Παράλληλα ἐμφανίζονταν ὁ φίλος τῶν «συνταγματικῶν» Fr. Thiersch⁴⁴ νὰ δίνει ἐντελῶς διαφορετικὲς πληροφορίες ἀπὸ αὐτὲς τοῦ Heideck. Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης δημοσίευσε γράμμα τοῦ Ἀνδρ. Παπαδόπουλου⁴⁵, στο ὁποῖο εὐφημα μνημονεύονταν οἱ ὑπηρεσίες τοῦ Βουαροῦ στρατηγοῦ πρὸς τὸ ἔθνος καὶ στηλιτευόταν ὁ Thiersch γιὰ τὴν ἀνάμιξή του στὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσπάθεια ἐνοχοποίησης τῶν καποδιστριακῶν, ἄλλος στόχος τοῦ ἁρθρου τῆς Ἐθνητῶν ἦταν προφανῶς ἡ ἀναζωπύρωση τοῦ θέματος τοῦ συντάγματος ποὺ ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνική

41. Ἡ Ἐθνητῶν ἦταν ἡ ἐφημερίδα τῆς φιλελεύθερης ἀντιπολίτευσης. Πρῶ οὐβήκε στὰ Μέγαρο ἀπὸ 13 Φεβρουαρίου 1832 ὡς 18 Μαρτίου 1833. Ἀπὸ 23 Μαρτίου 1833 ὡς 14 Σεπτεμβρίου 1833 στο Ναύπλιο καὶ ἀπὸ 30 Μαΐου 1834 ὡς 4 Ἰουλίου 1864 στὴν Ἀθήνα μὲ ἐκδόση τὸν Ἑμμ. Ἀντωνιάδη. Βλ. Σοφίας Ἀντωνιάδη, «Ἡ ἐφημερίδα Ἐθνητῶν καὶ ὁ Ὁθων ὡς τὸ 1843», Δ.Ι.Ε.Ε. 19 (1967 - 70) 77 - 95.

42. Ἐθνητῶν, ἀρ. 72 (29 Νοεμβρίου 1832) 286 - 287.

43. Σ' αὐτὸν ἀποδίδεται ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Ἑλλήνων «ὡς λαοῦ ἀργίου, ἀναξίου νὰ κυβερνηθῇ μὲ συνταγματικὴν κυβέρνησιν, καὶ ἔχοντος χρειαὶ νὰ κυβερνᾶται μαστιγοῦμενος ἀπὸ κυβέρνησιν ἀκατον στρατιωτικὴν...» Ὁ Α. Παπαδόπουλος σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς δημοσιεύτηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη ἀρ. 22 (13 Δεκ. 1832) 87 - 88 ἀναφέρει ὅτι ὁ Ι. Καποδίστριας διόρισε τὸν Heideck, ἀρχηγὸ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων, φρούραρχο τῶν κατὰ τὴν Ἀργολίδα καὶ Κορινθία φρουρίων. Τὸν ἐπιφόρτισε ἀκόμη καὶ μὲ τὴ διεύθυνσιν «ὄλων τῶν κατὰ τὴν Ἀργολίδα οἰκονομικῶν». Τὴν εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τὸν Heideck ἐκφράσανε οἱ πληρεξούσιοι τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1829 στὴν Ζ' συνεδρίαση τῆς 19 Ἰουλίου. Βλ. Α.Ζ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ἥτοι συλλογὴ τῶν περὶ τὴν ἀναγενομένην Ἑλλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων καὶ ἄλλων ἐπισήμων πράξεων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1832*, τ. ΙΑ', Ἀθήνα 1852, σ. 41 - 42. Γιὰ εἰς σχέσεις τοῦ Heideck μὲ τὸ ρωσικὸ κόμμα Βλ. J. Petropoulos, ὁ.π., σ. 156.

44. Πληροφοριοδότης τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου ἦταν καὶ ὁ Thiersch ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ βιβλίο του. Βλ. ἐπίσης Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 1 (14 Μαΐου 1832) 3 - 4 καὶ ἀρ. 22 (13 Δεκ. 1832) 87 - 88· ἐπιστολὴ Dawkins πρὸς Palmerston τῆς 29 Σεπτ./11 Ὀκτ. 1831 (F.O. 32/23/56, Ἐπιτομὲς 23/8) καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ὑπουργοῦ ἐξωτερικῶν τῆς Βαυαρίας De Gise πρὸς τὸν Erskine (F.O. 286/25/342, Ἐπιτομὲς 27/40β). Εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν σχέσεών του μὲ τοὺς «συνταγματικούς» ὅτι στὶς 29 Ἰουλίου 1832 οἱ πληρεξούσιοι στὴν Πρόνοια ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τὸν Thiersch. Βλ. Ἐθνητῶν ἀρ. 31 (3 Αὐγ. 1832) 166.

45. Πληρεξούσιος Π. Πατρῶν στὴν Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευση καὶ μέλος τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπῆς. Βλ. Γενικὴ Ἐφημερίς, ἔτ. Ζ' ἀρ. 3 (13 Ἰανουαρίου, 1832) 13 καὶ ἀρ. 6 (23 Ἰανουαρίου 1832) 28, ἀντίστοιχα.

Συνέλευση με τὴ διάλυσή της ἄφησε ἡμιτελές. Ἡ ἀνησυχία τῶν καποδιστριακῶν ἀποτυπώνεται ἐπίσης καὶ στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε ὁ Δημ. Περρούκας στὶς 15/27 Δεκ. 1832 ἀπὸ τὶς Σπέτσες στὸν Αὐγουστίνου⁴⁶ ἐνημερώνοντάς τον καὶ γιὰ τὶς συγκεκριμένες ἐνέργειες τῆς Γερουσίας στὸ ἐπίμαχο ἄρθρο.

Στὴν Ἐκθεσὴ της ἡ Γερουσία προσπαθοῦσε ἐπίσης νὰ δικαιώσῃ τὴν ἔνοπλη ἀντίσταση τῶν ἀγωνιστῶν Θ. Κολοκοτρώνη, Τζαβέλλα κ.ἄ. στὴ Δ.Ε. Τὸν Μάιο τοῦ 1832 ὁ Τζαβέλλας ἀρνήθηκε νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριο τῶν Πατρῶν στοὺς Γάλλους μετὰ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν ἀναγνώριζε τὴν κυβέρνησις τοῦ Ναυπλίου⁴⁷. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ ἴδιου ἔτους οἱ Θ. Κολοκοτρώνης, Ν. Μπότζαρης, Ν. Κριεζώτης, Χατζηχρῖστος, Κ. Τζαβέλλας, Ι. Στράτος καὶ Δ. Τσόκρης συνέστησαν «στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ», στὴν προκήρυξη τῆς ὁποίας δήλωναν: α) τὴν ἀρνήσή τους νὰ δεχθοῦν τὸν Ι. Κωλέττη, β) τὴν πεποίθησή τους ὅτι ἡ Δ' κατὰ συνέχεια Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπικύρωση τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας καὶ γ) τὴν ἀπαίτησή τους ἡ Γερουσία νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξουσία μετὰ τὴν ὁποία τὸ ἔθνος τὴν περιέβαλε⁴⁸. Ἡ ἀδυναμία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας νὰ ἐπιβληθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ Ναυπλίου, ἐπέτρεψε στοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ πρόσκεινταν στὸ καποδιστριακὸ κόμμα νὰ ἀσκήσουν τὴν ἐπιρροή ποὺ τοὺς ἔδινε ἡ φήμη τους ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 στὶς ἐπαρχίες προσπαθώντας νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πορεία τῶν πολιτικῶν ἐξελιξέων. Ὁ κύριος, τέλος, στόχος τῆς Ἐκθεσῆς τῆς Γερουσίας ποὺ δημοσιεύεται παρακάτω ἦταν νὰ δείξῃ ὅτι στὶς κρίσιμες στιγμὲς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου αὐτὴ ἦταν ὁ μόνος φορέας ποὺ ἐξέφραζε τοὺς πόθους ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγωνία τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων, καὶ ὅτι αὐτὴ κυρίως ἀγωνιζόταν γιὰ τὴ διατήρησις τῆς τάξεως.

46. Ἐπιστολὴ Δημ. Περρούκα ἀπὸ Σπέτσες μετὰ ἡμερομηνία 15/27 Δεκ. 1832 πρὸς τὸν Αὐγουστίνου. Ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται στίς σ. 107-108. Στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κερκύρας στὸ φακ. 87 ποὺ βρίσκεται τὸ γράμμα τοῦ Δημ. Περρούκα (ἀρ.13), τὰ ἀντίγραφα τῶν ἀρθρῶν τῶν ἐφημερίδων *Ἀθηνᾶ* καὶ *Ἐθνικὴ* ἔχουν ἄλλο ἀριθμὸ ταξινομήσεως (ἀρ. 11α) παρόλο ποὺ ἐπισυνάπτονται στὸ ἴδιο γράμμα.

47. Στὸν *Ἑλληνικὸ Καθρέπτη*, ἀρ. 2 (20 Μαΐου 1832) 5 - 6, δημοσιεύθηκε ἡ εἰδησις γιὰ τὴ σύστασις ἐπιτροπῆς ἀπὸ τοὺς Ι. Τζαβέλλα, Τριαντάφυλλο Λαζαρίδη καὶ Α. Τζανῆ. Στὸ ἀμέσως ἐπόμενο φύλλο ἀρ. 3 (27 Μαΐου 1832) 10 - 11 δημοσιεύθηκε ἡ *«Διαμαρτύρησις τῆς φρουρᾶς Πατρῶν»* τὴν ὁποία ὑπέγραφε ὁ Κίτσος Τζαβέλλας. Στίς 31 Μαΐου/12 Ἰουνίου οἱ πρόξενοι Πατρῶν κοινοποίησαν στὸν Κ. Τζαβέλλα τὴν ἀπόφασιν τῶν ἀντιπρέσβων ὅτι δὲν θὰ ἐπενέβαιναν, τὸν καθιστοῦσαν ὁμῶς ὑπεύθυνον γιὰ ὁ,τιδήποτε ἤθελε συμβεῖ ἐκεῖ. Βλ. F.O. 32/30/163, Ἐπιτομὲς 30/20β καὶ *Ἑλληνικὸς Καθρέπτης*, ἀρ. 5 (9 Ἰουν. 1832) 18 - 19.

48. Ἡ προκήρυξις δημοσιεύθηκε στὸν *Ἑλληνικὸ Καθρέπτη*, ἀρ. 13 (15 Ὀκτωβρίου 1832) 51 - 52, καὶ στὴ συνέχεια κοινοποιήθηκε στοὺς Ἀντιπρέσβεις. Βλ. F.O. 32/30/176, Ἐπιτομὲς 30/20ε. Πρβλ. Thiersch, ὁ.π., σ. 194 - 195.

Μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς δίνουν: ἡ Ἐκθεση τῆς Γερουσίας, ἡ ἀλληλογραφία τῶν ἀδελφῶν Καποδίστρια καὶ οἱ μαρτυρίες ἀγωνιστῶν ποὺ πρόσκεινταν στὸ καποδιστριακὸ κόμμα, διαπιστώνουμε σ' ὅλα τὰ συστατικά μέρη τοῦ κόμματος αὐτοῦ μιὰ κοινότητα ἀπόψεων στὰ ἐξῆς κυρίως σημεῖα :

α) προσήλωση στὴ μὴ ἡμῃ τοῦ Ι. Καποδίστρια καὶ συνέχιση τῶν ἐπαφῶν μὲ τὴν οἰκογένειά του καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Αὐγουστίνου⁴⁹.

β) κατάφαση στὴν ἀναγκαιότητα τῆς βασιλείας μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1832⁵⁰, καὶ παράλληλα προσπάθεια διατήρησης τῆς ἐξουσίας μέχρι τὴν ἐγκατάσταση τῆς νέας ἀρχῆς μὲ σκοπὸ τὴ συμμετοχὴ τους στὸ διοικητικὸ μηχανισμό καὶ τὴν ἀπομόνωση τῶν ἀντιπάλων τους. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δὲν χαρακτηρίζουν μόνο τοὺς καποδιστριακοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀντιπάλους τους.

γ) ἡ πεποίθηση ὅτι τὴν εὐθύνη γιὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τὴν ἔχουν κυρίως οἱ Φαναριῶτες, κάποιοι ἄλλοι «ἀπάτριδες» καὶ μερικοὶ «τυχοδιῶκτες»⁵¹.

δ) ἡ στενὴ σχέση μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ρωσίας καὶ ἡ πίστη στὴ βοήθειά της⁵².

ε) ἡ προσήλωση στὴν ὀρθοδοξία.

Μὲ ἄξονα τὰ κοινὰ ἰδεολογικὰ χαρακτηριστικά ποὺ ἐπισημάνθηκαν καὶ μὲ στόχο τὴν ἐπιβίωσή τους, τὰ ἄτομα καὶ οἱ πολιτικὲς ἢ κοινωνικὲς ομάδες ποὺ στεγαζόνταν κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος συνέχισαν τὸν ἀγῶνα τους ὁ ὁποῖος κορυφώθηκε μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Ὁθῶνα καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας στὸ Ναύπλιο. Ἀλλὰ τὶς νέες πολιτικὲς ἐξελίξεις καθόρισε ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀντιβασιλείας γιὰ τὴ διάλυση τῶν κομμάτων, στίς δραστηριότητες τῶν ὁποίων ἀπέδιδε τὶς δυστυχίες τοῦ ἔθνους. Ὁ G.L. Maurer σημειώνει τὴ διαπίστωσή του ὅτι ἡ «Ἑλλάδα εἶχε χωριστεῖ σὲ κόμματα ποὺ ἀλληλομισούνταν μὲ φανατισμό»⁵³. Στενὰ συνυφασμένη

49. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα στὸ παράρτημα ἔγγραφα βλ. ἐπιστολὲς πρὸς Αὐγουστίνου τῶν : Α. Παπαδόπουλου - Βρεϊτοῦ (Ι.Α.Κ., φ. 87, ἀρ. 19 τῆς 15 Ἰουν. 1833 ἀπὸ Ναύπλιο καὶ ἀρ. 16 τῆς 4 Σεπτ. 1832), Νικ. Σπηλιάδης (Ι.Α.Κ. φ. 87, ἀρ. 14) καὶ Βαλ-λιάνου (Ι.Α.Κ., φ. 87, ἀρ. 12).

50. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα στὸ παράρτημα ἔγγραφα βλ. J. Petropoulos, ὁ. π., σ. 149 - 150. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 566. *Σχεδιάσμα Ἀπομνημονευμάτων Νικολάου Σπηλιάδου* (Ἀπὸ Αὐγούστου 1831 ἕως 25 Ἰανουαρίου 1833). Αὐτόγραφον χειρόγραφον τῆς Συλλογῆς Γιάννη Βλαχογιάννη. Βιβλίον πέμπτον 1831. Τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὰ μετ' αὐτόν, Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, ἀρ. 13, τ. 3, Ἀθήνα 1974, σ. 611 καὶ 740.

51. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα στὸ παράρτημα ἔγγραφα βλ. Ν. Σπηλιάδης, ὁ. π., σ. 485, 555, 627, 646 - 7.

52. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα στὸ παράρτημα ἔγγραφα, βλ. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 533 καὶ Ν. Σπηλιάδης, ὁ. π., σ. 702.

53. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 402.

μέ την πολιτική αὐτὴ ἦταν ἡ ἄρνηση τῆς Ἀντιβασιλείας νὰ ἀναγνωρίσει τὴν Ἐθνοσυνέλευση τῶν συνταγματικῶν καθὼς καὶ τὴν φιλοκαποδιστριακὴ Γερουσία.⁵⁴ Ὁ τρόπος λειτουργίας τῶν κομμάτων μέχρι τότε καὶ οἱ δεσμοὶ τοὺς μὲ τοὺς στρατιωτικούς, ποὺ ἀποτελοῦσαν διαρκῆ ἀπειλὴ κινήτοποιησης, παρεμπόδιζαν τὴν ἐφαρμογὴ ἐνὸς δυτικοῦ τύπου ἀπολυταρχικοῦ δικτατορικοῦ συστήματος⁵⁵. Ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς ἔπρεπε νὰ συμπεριλάβει ἀνθρώπους ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα, κυρίως ὅμως ἐτερόχθονες καὶ φαναριῶτες οἱ ὁποῖοι οὔτε ὀπαδοὺς εἶχαν οὔτε δεσμοὺς μὲ τοὺς στρατιωτικούς. Ὅπως ὑποστήριζε ὁ Maurer οἱ φαναριῶτες «ἦταν οἱ μόνοι ἱκανοὶ νὰ ἀναλάβουν ἐπεὶ οὐκ ἔχοντες θέσεις στὸν κρατικὸ μηχανισμό, καὶ συνεπῶς καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ ἀκόμη καμμὶὰ κυβέρνηση δὲν θὰ μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὰ πόδια της χωρὶς τὴ συμβολὴ τους»⁵⁶. Ἡ Ἀντιβασιλεία στηρίχθηκε ἐπίσης στὸ «γαλλικὸ κόμμα» ἢ «ἐθνικὸ» ὅπως ἀργότερα ὀνομάσθηκε, ἀρχηγὸς τοῦ ὁποῖου ἦταν ὁ Ι. Κωλέττης⁵⁷. Ἐτσι στὸν πολιτικὸ χῶρο κυριάρχησαν οἱ ἀντίπαλοι τῶν καποδιστριακῶν.

Ἀκολούθησε μιὰ σειρὰ ἐνεργειῶν καὶ μέτρων τῆς Ἀντιβασιλείας ποὺ ἐπληξαν καίρια τοὺς καποδιστριακοὺς. Φθάνοντας ἡ νέα Ἀρχὴ χρειαζόταν ἓνα καλὰ ὀργανωμένο στρατὸ στὸν ὁποῖο νὰ μπορεῖ νὰ στηρίξει τὴν ἐφαρμογὴ καὶ τήρηση τῶν ἀποφάσεών της καὶ τὴν καταστολὴ τῶν ἀναταραχῶν. Ἀντὶ γι' αὐτὸ βρέθηκε ἀντιμέτωπὴ μ' ἓνα διογκωμένο «πεινασμένο» καὶ ἀπειθάρχητο στρατό: τὶς στρατιωτικὲς μονάδες ποὺ εἶχαν ἐγκαταλείψει τὴν ὑπηρεσίαν τους, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς πληρώνει, καὶ περιφέρονταν στὴν ὕπαιθρο ζώντας σὲ βάρους τοῦ λαοῦ. Ἐτσι μὲ τὸ διάταγμα τῆς 25 Φεβρ./9 Μαρτίου 1833⁵⁸ διαλύθηκε τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν ποὺ εἶχε ἰδρύσει ὁ Καποδιστριας καὶ σχηματίστηκε νέος ἑλληνικὸς στρατός. Ἀκολούθησε τὸ διάταγμα τῆς 2/14 Μαρτίου ποὺ ἀφοροῦσε στὴ διάλυση τῶν ἀτάκτων· τὸ διάταγμα ὀριζε ὅτι «ἔπρεπε νὰ γυρίσουν στὶς πατρίδες τους ὅσοι εἶχαν πάρει ὅπλα μετὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1831, γιατί ὅλοι αὐτοὶ εἶχαν στρατολογηθεῖ ἀπὸ τὰ κόμματα»⁵⁹ Εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ ἄποψη τοῦ καποδιστριακοῦ Ν. Κασομούλη ὁ ὁποῖος ἀναζητώντας τὶς αἰτίες ποὺ προκάλεσαν τὴ λήψη μέτρων κατὰ τοῦ στρατοῦ ἀναρωτιέται μήπως κατὰ «τὰς (μοιραίας) περιστάσεις αὐτάς, αἵτινες ἔθε-

54. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 444.

55. Ὁ Petropulos, ὁ. π., σ. 161 ἀναφέρει ὅτι: «...absolutism was considered indispensable to preclude any party from exploiting public authority for partisan purposes».

56. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 418.

57. Βλ. Maurer, ὁ. π., σ. 427.

58. Ἐφημερὶς Κυβερνήσεως, ἀρ. 5 (8 Μαρτίου 1833) 29-34.

59. Βλ. Maurer, ὁ. π., σ. 451 καὶ Ἐφημερὶς Κυβερνήσεως, ἀρ. 6. (8 Μαρτίου 1833) 37-41.

σαν τὸν Στρατὸν (νὰ προβῇ, πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Βασιλέως), εἰς τόσας (ἀνα-
 τρεπτικὰς) μεταβολὰς (ὥστε) νὰ ἐλκύσῃ τὴν ὀργὴν ὅλου τοῦ κόσμου, (νὰ
 μεμφθῶμεν δὲ) καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, οἵτινες, ὑποκινούμενοι ἀπὸ τὰ (ἐναντίον
 ἀλλήλων) πάθη τῶν πολιτικῶν μας ἐσύρθημεν τέλος (ἀπὸ αὐτοὺς) εἰς τὸν
 γκρομνόν»⁶⁰.

Οἱ περισσότεροι ἀγωνιστὲς ποὺ ἀνῆκαν στὸ καποδιστριακὸ κόμμα καὶ
 οἱ ὅποιοι εἶχαν ἀναπτύξει ἔντονη δραστηριότητα τὴν περίοδο ἀπὸ τὴ δο-
 λοφονία τοῦ Καποδίστρια ὡς τὴν ἄφιξη τοῦ Ὅθωνα μὲ τὰ παραπάνω μέτρα
 ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ στράτευμα. Ὡστόσο τοὺς ἀκολουθοῦσε ἡ «καχυ-
 ποψία» καὶ ὁ «φανατισμὸς» τῶν ἀντιπάλων τους. Στὶς συνθῆκες διαβίω-
 σης τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἀναφερόμενος ὁ Χρόνος⁶¹ γράφει «..... εἶναι φρί-
 κης ἄξιον τὸ νὰ βλέπῃ τις ἐξουθενωμένους, πεινῶντας καὶ καταδιωκομένους
 μὲ διαφόρους πлагίους τρόπους ἐκείνους, ὅσοι ἔδωσαν πάντοτε τὰ στήθη των
 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, εἶναι πειθήνιοι καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς των δίδουσι τὰ
 πλέον εὐχάριστα δείγματα τῆς τακτικῆς προόδου, εἰς τὴν ὁποίαν δύνανται
 νὰ φθάσωσι μίαν ἡμέραν».⁶² Καὶ ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος τοῦ Αὐγου-
 στίνου ἐπισημαίνει ὅτι «οἱ κορυφῆοι ἐτραβήχθησαν εἰς τὰς ἐστίαις των
 καταφρονεμένοι....» ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν βρίσκουν ἡσυχία «τὸν Μαμουρην τὸν
 ἐβάσταξαν ἐνταῦθα ὑποφυλακὴν» τοῦ Κολοκοτρώνη τοῦ ζητοῦν «νὰ πληρώ-
 σῃ πολλαῖς χηλιάδες ὁποῖαις ἐδαπάνησε ἐν κερῶ τῆς Ἀνταρσίας» τοῦ Γε-
 ναίου «τοῦ ἐπούλησαν τὸ καφενεῖον» τοῦ Τζόκρη τοῦ ἐπούλησαν τὰ μα-
 γαζιά, τοῦ Νικίτη ἐπούλησαν «ἓνα περιβόλη τοῦ Ἀργούς, τοῦ ἐσήκωσαν
 καὶ τὸ σερμέτη, καὶ τόσα ἄλλα ἀλόκοτα καὶ παράνομα»⁶³.

Νέα προβλήματα δημιούργησε ἡ ἀπόφαση τῆς Ἀντιβασιλείας γιὰ
 ἀνεξάρτητη ἐλληνικὴ ἐκκλησία. Οἱ καποδιστριακοὶ ἐκμεταλλεύθηκαν
 κατάλληλα τὴν εὐαισθησία τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ποὺ στὴν πλειοψηφία
 τους ἀποτελοῦσαν τὴ βάση τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος, στὸ θέμα τῆς
 ὀρθοδοξίας. Χαρακτηριστικὰ ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος μεταφέρει στὸν
 Αὐγουστίνου τὴν ἄποψη ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ ὅλοι ὅσοι εἶναι ὑπὲρ τῆς
 ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας «ἐνασχολοῦντε νὰ χωρήσουν ἀπὸ τὴν Με-
 γάλῃν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα, δηλαδὴ πολιτικῆς, καὶ νὰ κάμουν σύ-
 νοδον ξεχωρηστὴν ἐδικήν τους..... ἀλλὰ ὑποκάτω εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο κά-
 λημα ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ καταπύρουν τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ κάμουν μεταρτίωσιν
 εἰς τινα Ἀρθρα τῆς θρυσκείας. ἔπαντο τοῦτο ἐξώρῃσαν τὸν Προκόποιον....».

60. Βλ. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., σ. 614.

61. Χρόνος. Ἡ φιλοκαποδιστριακὴ αὐτὴ ἐφημερίδα τοῦ Ἰωάννη Φιλήμονα κυ-
 κλοφόρησε στὸ Ναύπλιο ἀπὸ τὴν 1 Μαΐου ὡς τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1833.

62. Χρόνος, ἀρ. 33 (20 Αὐγ. 1833) 131 - 132.

63. Ἐπιστολὴ «ἀνωνύμου» ἀπὸ τὸ Ναύπλιο μὲ ἡμερομηνία 15 Ἰουλίου 1833 πρὸς τὸν
 Αὐγουστίνου. Ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται στίς σελίδες 111-114.

Ἀναφέρεται στὸν ἐπίσκοπο Προκόπιο Δενδρινὸ τὸν ὁποῖο ἐξόρισε ὁ Νομάρχης Ναυπλίου Φ. Μαῦρος, «ἐπειδὴ ἀνακατώνεται εἰς διοικητικὰ πράγματα, καὶ ἐπειδὴ μὲ ἄλλους λόγους εἶναι ταραξίας»⁶⁴. Μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Προκόπιου, τὸν ὁποῖο ὁ Maurer θεωρεῖ «ἄνθρωπο μὲ ὑποπτη φήμη καὶ σκοτεινὸ παρελθόν»⁶⁵, ὅτι παραβιάζονται οἱ ἱεροὶ κανόνες, συντάσσεται καὶ ὁ Χρόνος⁶⁶ καὶ προτείνει τὴ σύσταση ἐπιτροπῆς στὴν ὁποία θὰ μετεῖχαν «οἱ κατὰ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα Λόγιοι τοῦ κλήρου» καὶ ἡ ὁποία θὰ μελετοῦσε τὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα.

Ἀλλὰ ἡ Ἀντιβασιλεία ἀποφασισμένη νὰ λύσει τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα ἐπιτάχυνε τὴ διαδικασία: μὲ τὸ διάταγμα τῆς 15/27 Μαρτίου 1833⁶⁷ προχώρησε στὴ σύσταση ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία πρότεινε τὴν ipso jure ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· στηριγμένη στὰ πορίσματα αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς μὲ τὸ διάταγμα τῆς 23 Ἰουλ./4 Αὐγούστου 1833⁶⁸ κήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας, παρακάμπτοντας τὴν πρόταση τοῦ Χρόνου («νὰ ἐνεργηθῇ ὁ ἀποχωρισμὸς δι' ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως καὶ ὄχι ἀποσκήρτησις»)⁶⁹.

Ἔτσι ἡ Ἀντιβασιλεία ὄχι μόνο «ἀπόβαλε» τὴν Γερουσία καὶ ἐνεγκαλήσθη προσωρινῶς τοὺς ἐδρισκόμενους τῆς ἀνταρσίας καὶ τοὺς φθοραῖας τοῦ Ἑθνους ἐν τοῖς πράγμασι», ὅπως γράφει ὁ ἀνώνυμος στὸν Αὐγουστίνου, ἀλλὰ «τὸ Ρωσικὸν ὄνομα εἶναι τοσοῦτον μησιτὸν, ἐν τῷ νῦν ἀπὸ τὴν παρούσαν Κυβέρνησιν εἰς τρόπον ὅπου δὲν ἡμπορῶ νὰ τῆς ἐξηγηθῶ».

Βέβαια ὁ Maurer ἀναφέρει ἐπώνυμα τοὺς καποδιστριακοὺς τοῦ τοποθετήθηκαν σὲ διοικητικὲς θέσεις ὅπως οἱ : Μεταξῆς, Γλαράκης, Αἰνιάν, Σικελιανός, Ράλλης, Πάλμας κ.ἄ.⁷⁰. Οἱ διορισμοὶ αὐτοὶ δὲν ἀνατρέπουν τὸ γενικὸ προσανατολισμὸ τῆς Ἀντιβασιλείας κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Καποδίστρια. Μὲ τὴν ἄποψη τοῦ ἀνώνυμου ἐπιστολογράφου συντάσσεται καὶ ὁ Ν. Δραγούμης ποὺ παρατηρεῖ ὅτι, κατὰ γενικὴν ὁμολογία «...τῆς ἀντιβασιλείας αἱ διαθέσεις ἦσαν ἀντιρωσικά...οἱ δὲ ὁπαδοὶ τῆς μερίδος ἀπεστερήθησαν ἐπὶ πολὺ πάσης μετοχῆς εἰς τὰ δημόσια»⁷¹.

64. Τὴν ἐπιστολὴ διαμαρτυρία τοῦ Προκόπιου δημοσιεύουν οἱ ἐφημερίδες Χρόνος, ἀρ. 22 (13 Ἰουλίου 1833) 90 καὶ Ἀθηνᾶ, ἀρ. 129 (12 Ἰουλίου 1833) 520. Σ' αὐτὴν περιγράφεται πῶς καὶ γιατί τοῦ ἀνακοινώθηκε ἡ ἐξορία.

65. Maurer, ὁ.π., σ. 501.

66. Χρόνος, ἀρ. 21 (9 Ἰουλίου 1833) 83 - 84.

67. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 11 (31 Μαρτίου 1833) 72.

68. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 23 (1 Αὐγ. 1833) 169-174.

69. Χρόνος, ἀρ. 27 (30 Ἰουλίου 1833) 107 - 108.

70. Βλ. Maurer, ὁ.π., σ. 734.

71. Βλ. Ν. Δραγούμης, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, τ. Α', Ἀθήνα, «Ἑρμῆς» 1973, σ.

Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς τῆς ἐπικράτησης τῶν πολιτικῶν τοὺς ἀντιπάλων μὲ τὰ μέτρα καὶ τὶς νομοθετικὰς ρυθμίσεις τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπιδείνωσαν τὴ θέση τῶν καποδιστριακῶν. Μὲ τὸ διάταγμα τῆς 9/21 Φεβρουαρίου 1833 θεσμοθετήθηκαν οἱ «*Νομοθετικοὶ ὅροι περὶ τιμωρίας τῶν κατὰ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας ἐγκλημάτων καὶ σφαλμάτων*». Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἰδρύθηκαν τὰ δικαστήρια Θηβῶν, Μεσολογγίου καὶ Ναυπλίου. Ἡ διαδικασία τῆς δίκης ὀρίστηκε «*συνοπτικῇ*» καὶ ἡ ἐκτέλεσή της μετὰ 24 ὥρες»⁷². Ἡ ἀνησυχία τοῦ ἀνώνυμου ἐπιστολογράφου τοῦ Αὐγουστίνου δὲν περιορίζεται μόνον στὸ ὅτι «*δικαστήρια δὲν ὑπάρχουν, εἰμὶ τρία εἰς ὅλον τὸ Κράτος ἐγκληματικά, δηλαδὴ ὀνομαζόμενα προσωρινά*» ἀλλὰ ἀγανακτεῖ καὶ μὲ τὸν τρόπο ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸν κομματισμὸ τῶν δικαστῶν. Ἐτσι ἀναφερόμενος στὴ δίκη τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα, προστατευόμενου τοῦ Ι.Κωλέττη, καὶ κατηγορούμενου γιὰ τὸ φόνο τοῦ Γ. Πράσινου, δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι «*θέλει τὸν ἐλευθερόσουν*». Τὴ δίωξη τοῦ Θ. Γρίβα κίνησε ὁ ρώσος ἀντιπρέσβης Rückman κατηγορώντας τον γιὰ φόνο ἐκ προμελέτης. Τὸ δικαστήριον ἀθώωσε τὸν Γρίβα ἀλλὰ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δίκης ὁ συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου Ν. Σκούφος ἔκρινε μὲ ὀξύτητα τὴ ρωσικὴ πολιτικὴ. Κατακρίθηκε ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ρώσων καὶ τοὺς ἀποδώθηκαν ὅλες οἱ ταραχὲς ποὺ σημειώθηκαν τὸ 1832. Ὁ Ν. Σκούφος τιμωρήθηκε μὲ ἐξάμηνη ἀφαίρεση τῆς ἀδείας τοῦ ἐπαγγέλματός του. Στὸ ρώσο ἀντιπρέσβη, ὥστόσο, δὲν ἐπιτράπηκε νὰ κάνει ἀναθεώρηση τῆς δίκης παρὰ τὶς ἔντονες διαμαρτυρίες του⁷³.

Καὶ ἐνῶ συνέβαιναν αὐτὰ «*κάποια ἐξηκονόμησιν ἔλαβε ὁ Μπατῆρ τῆς δολοφονείας*»⁷⁴ Πετρόμπεης, τὴν οἰκογένεια τοῦ ὁποίου εἶχε καταδικάσει ἡ Ε' Ἐθνοσυνέλευσις⁷⁵. Πράγματι ἡ Ἀθηνᾶ⁷⁶ δημοσιεύει τὴν εἰδηση γιὰ τὸν φημολογούμενον διορισμὸ τοῦ «*σεβασμίον τωόντι καὶ ἡραπημένον τοῦ Ἐθνονος Πέτρον Μαυρομιχάλη ὡς Προέδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας*», μὲ τὸ σχόλιο «*τὶ δυσάρεστος ἀγγελία εἰς μερικόνους*» καὶ ἐννοεῖ τοὺς καποδιστριακοὺς.

72. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἀρ. 4 (4 Μαρτίου 1833) 22-23.

73. Ἀθώωση Γρίβα : Ἀθηνᾶ, ἀρ. 108 (3 Μαΐου 1833) 436. Καταδίκη Ν. Σκούφου : Ἀθηνᾶ, ἀρ. 142 (26 Αὐγ. / 7 Σεπτ. 1833) 568. Στοιχεῖα γιὰ τὴ δίκη : Ἐπιστολὴ Dawkins πρὸς Palmerston τῆς 3/15 Αὐγ. 1833. F.O. 32/37/164 βλ. Ἐπιτομὲς τ. Β' F.O. 32, φάκελλοι 35 - 56, 1833 - 1835, Ἀθῆναι, 1979, Ἐπιτομὴ 37/22.

74. Ἐπιστολὴ «ἀνώνυμου» πρὸς Αὐγουστίνον, ὁ.π., σ. 113.

75. Ἡ Ε' Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις μὲ τὸ ψήφισμα ΙΑ' τῆς 8 Φεβρουαρίου 1832 καταδίκασε τοὺς «*ἐθνοστρυγεῖς Μαυρομιχάλαις καὶ τοὺς ἐπιγόνους τους*». Βλ. Γενικὴ Ἐφημερὶς, ἔτ. Ζ, ἀρ. 19 (9 Μαρτίου 1832) 110.

76. Ἀθηνᾶ, ἀρ. 109 (6 Μαΐου 1833) 437.

Οἱ πληροφορίες αὐτὲς τοῦ ἀνώνυμου ἐπιστολογράφου τοῦ Αὐγουστίνου, ἐνισχυμένες ἀπὸ τὸν τύπο τῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλα κείμενα, δίνουν παραστατικά τὶς συνθήκες ζωῆς τῶν ὁπαδῶν τοῦ καποδιστριακοῦ κόμματος τοὺς πρώτους μῆνες τῆς Ἀντιβασιλείας, τὶς ἀντιδράσεις τους καὶ τὴν ψυχολογία τους. Τὸ κόμμα αὐτὸ ποὺ γιὰ 4 - 5 χρόνια εἶχε τὴν ἐξουσία τώρα βρισκόταν σὲ διωγμό. Ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς του ἄλλοι ἔφυγαν, ἄλλοι κατέλαβαν δημόσιες θέσεις, ἄλλοι ἰδιώτευσαν καὶ ἄλλοι, ὅπως, ὁ ἀνώνυμος, αἰσθάνονται ὅτι «ἐὰν τὰ πράγματα ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἀλλάξη.... δὲν μποροῦν νὰ μείνουν ἄλλο στὴν Ἑλλάδα»⁷⁷. Μέσα στὸ κλῆμα αὐτὸ «ἐξυφαίνεται» καὶ ἐκδηλώνεται ἡ λεγόμενη «συννομοσία» τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Ἡ σύλληψή του στὶς 7 Σεπτεμβρίου 1833⁷⁸ ἀποτελεῖ τὴν κορύφωση τῆς δίωξης τῶν ὁπαδῶν τοῦ καποδιστριακοῦ ἢ ρωσικοῦ κόμματος.

77. Ἐπιστολὴ «ἀνώνυμου» πρὸς Αὐγουστίνου, ὅ.π., σ. 113.

78. Χρόνος, ἀρ. 39 (10 Σεπτεμβρίου 1833) 157.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ*

1

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΘΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ 1828 - 1833¹

Χάος ἄμορφον καὶ ἀδιαχώρητος κυκεὼν πολυειδῶν δυστυχημάτων καὶ καταχρήσεων ἐσκέπαζε τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος, ὅταν τὰ συμμαχικὰ πλοῖα τῶν εὐεργέτιδων τῆς Ἑλλάδος δυνάμεων ἀπεβίβασαν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ναυπλίας τὸν ἀείμνηστον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος *Ι. Καποδίστριαν*. Τοιαύτη ἦτον ἡ πραγματικὴ κατάστασις τοῦ τόπου τούτου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καὶ τοιαύτη φαίνεται ἐκτεθημένη εἰς τὰς ἀναφορὰς τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκτελούσης τότε τὰ χρέη τῆς Νομοτελεστικῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος.

Βαρύτατος ἦτον ὁ ἄγών, τὸν ὅποιον ἀνέλαβε, καὶ ἀνυπέρβληται αἱ δυσκολαί, ὅσας κατὰ φυσικὸν λόγον ἔπρεπε νὰ ὑπερνηκῇ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ εἰσάξῃ τάξιν τινα καὶ ἁρμονίαν εἰς τὴν τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος διεύθυνσιν, καὶ νὰ ἐπάξῃ τὴν πολυπόθητον εἰς τὸν λαὸν αὐτῆς εἰρήνην καὶ εὐνομίαν, τὰ μόνα βάλσαμα, μὲ τὰ ὅποια ἡδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὰς μακροχρονίους τοῦ πληγῆς.

Τίποτε δὲν ἡμέλησεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπὸ ὅσα ἡδύνατο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν σωτηριωδέστατον σκοπὸν τοῦ νὰ διαμορφώσῃ τὸ νέον κράτος, καταβάλλων τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς εὐτυχίας του, τέλος ἐπανξάνων κόπους, καθ' ὅσον ἐπολλαπλασιάζοντο αἱ δυσκολαὶ κατῳρόωσε νὰ προσεγγίῃ εἰς τὸ ποθοῦμενον τέρμα τῶν πολυειδῶν ἀγώνων του, καὶ νὰ εἰσάξῃ τὴν εὐταξίαν εἰς τὴν πατρίδα μας. ἐν μικρῷ διαστήματι καιροῦ ἐκαθαρίσθη ἡ ξηρὰ ἀπὸ ληστὰς, καὶ ἀπὸ πειρατὰς ἡ θάλασσα, εἰσῆχθη ἀκριβῶς πειθαρχεία εἰς τὸ ἕως τότε ἀχαλινῶτον ἑλαφρὸν στρατιωτικόν, σνηθηθοίσθη τὸ διεσπαρμένον τῇδε κακεῖσε τακτικὸν σῶμα, καὶ αὐξήθην ἔλαβεν νέαν τάξιν καὶ δύναμιν. ἐμορφώθη τακτικὸν ἵππικὸν σῶμα μὲ ὅλας τὰς ἀναγκαίας ἀποσκευὰς καὶ τὰ ἔπιπλα. ἐυστήθη εἰς Πόρον καλῶς συγκροτημένος ναύσταθμος, καὶ τὸ ναυτικὸν ἔλαβε νέαν διάταξιν καὶ δύναμιν. ἐξωστρακίσθη ἡ κιβδηλοποιία, ἡ ὅποια ἔλαβε καιρὸν νὰ εἰσδύσῃ ἐν καιρῷ τῆς ἀναρχίας καὶ ἐξηπλώθησαν με ἀκμάζουσιν δύναμιν τὰ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἐμπορικὰ συναλλάγματα. ἤσυχα ὁ γεωργὸς εἶδε βρῖθουσιν παντοίων καρπῶν τὴν ἀρτιπαγῇ καλύβαν του, καὶ ἄλλαξεν ἀταράχως ὁ τεχνίτης μετ' αὐτοῦ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν φόβον τῆς βίας καὶ ἀρπαγῆς. εὖρον ἄσυλον εἰς τὰ φιланθρωπικὰ καταστήματα πολυάριθμα ὄρφανὰ, θύματα ἑλεεινὰ τοῦ μακροχρονίου πολέμου. καὶ ἡ ὀργῶσα πρὸς μάθησιν νεολαία ἐθεράπευε τὴν φλογερὴν αὐτῆς δίψαν εἰς τὰ καθαρὰ νάματα σοφῶν διδασκάλων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Δὲν ἀμέλησεν οὐδὲ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Γεωργίας νὰ εἰσάξῃ, οὐδὲ τὴν διευθέτησιν τῶν ὁδῶν καὶ τὸν διαγραμματισμὸν τῶν πόλεων. Ὅλα ταῦτα ἐπέσπευον τὰς εὐφημίας τοῦ Ἑλλ. λαοῦ, καὶ ἤρχοντο τὴν σταθερὰν τοῦ Ἑθνους ἀποκατάστασιν.

Ἐν κόμμα ἀνθρωπῶν μόνον ἔβλεπε μεθ' ἑλπίων ἐσωτερικὴν τὴν εὐταξίαν εἰσαγομένην, καὶ τὴν ἀγαθοδότριαν εἰρήνην μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων βασιλεύουσιν. οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρεῖσφρησαντες ἔξωθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ τοῦ νὰ τρυγήσωσιν ἀπόνως

* Στὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα διατηρήθηκε ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξις τους.

1. *Ι.Α.Ε.Ε.*, Ἀρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 98693.

τοὺς καρπούς, τοὺς ὁποίους μὲ ποταμούς αἱμάτων ἀπέκτησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν ποθοῦμενον σκοπὸν εἰ μὴ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἑλλήνων διαιρέσεως, δὲν ἤμποροῦσαν ἴδωσιν ἐν ἀκαρεῖ ἑξαπατόμενον τὸ πρὸ πολλῶν ἐτῶν διὰ πολυπλόκων σκευωριῶν μηχανουργηθὲν καταχθόνιον αὐτῶν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐστερεοῦτο μὲ τὰς διαβολάς, ἠϋθανε μὲ τὰς διαιρέσεις καὶ ἐκορυφώτο μὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

Διὰ νὰ προοδεύσωσιν εἰς τὸ τολμηρὸν αὐτὸ ἐπιχειρήμα ἐξηπάτησαν καὶ τινες τῶν λεγόμενων προκρίτων, πότε θέλγοντες μὲ τὴν ἀπατηλὴν ἐλπίδα λαμπρᾶς ἐπιτυχίας εἰς φιλοδόξους ἐπιχειρήσεις, καὶ ἄλλοτε ἐπισείοντες δι' ἁλλεπαλλήλων ὑποβεβλημένων συμβούλων τὸ φόβητρον τῆς πολιτικῆς ἐξουθενώσεως κυριωτέρως δὲ παριστάνοντες τὸ δέλεαρ τῶν Ἑθνικῶν εἰσοδημάτων πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπευθύνοντο ὅλοι οἱ σκοποί, καὶ πρὸς περισσοτέραν ἐλπίδα ἐπιτυχίας ἔκαμαν παντοίους τρόπους νὰ συμπεριλάβωσι καὶ τινες τῶν στρατιωτικῶν, οἵτινες εἶδον μὲ θλίβιν τῆς καρδίας των χαλινωγῶν τὸν ῥοῦν τῆς πρώην ἐπιπολαζούσης ἀκρισίας, καὶ συναγόμενα εἰρηνικῶς τὰ ἔθνη καὶ ἰδιωτικὰ εἰσοδήματα. Διόλου δὲν ἦτον δύσκολον νὰ ἐπιτύχῃ ἐντέχνως διοργανισθεῖσα, καὶ ἐνεργῶς δραματουργηθεῖσα συνωμοσία εἰς ἀνθρώπους κοῦφους, καὶ ἀμαθεῖς, ὅταν μάλιστα ἡ ἐπιτυχία ἐπαρουσίαζεν εἰς τὴν ἀσχολοκέρδειαν καὶ δοξομανίαν ἀπεριόριστον στάδιον.

Ἡ 27^η τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1831 ἦτον ἀποτρόπαιος ἡμέρα, καθ' ἣν ἐλύθη τὸ πρὸ πολλοῦ καιροῦ μὲ πολλὰς περιπετείας διαπλεκόμενον ὁῦμα, καὶ τὰ ἀπὸ βάθους καρδίας κρουνοχυθέντα δάκρυα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον τῆς πατρίδος σφάγιον προεμήνυν τὴν ἑλεεινὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ ὑποπέσῃ ἡ Ἑλλάς.

Μὲ ὅλας τὰς τρομερὰς ὑποψίας μήπως γένῃ ἐκρηγξίς πλατείας καὶ φονικῆς συνωμοσίας εἰς Ναύπλιον, ἡ Γερουσία συνήλθεν εἰς τὸν τόπον τῶν συνεδριάσεών της, διὰ νὰ μεταφέρῃ εἰς ἄλλον χεῖρας τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως, καὶ νὰ προλάβῃ ὅσον τάχιστα ἐκ τῆς ἐπατειλουμένης ἀναρχίας τρομερὰ δυστυχήματα. παρέδωκεν λοιπὸν τὴν νομοτελεστικὴν ἀρχὴν εἰς τριμελὴ Ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας πρόεδρος ὠνομάσθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος Κυβερνήτου Α. Καποδίστριας.

Ἐν τοσούτῳ ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀποθανόντος Κυβερνήτου ἀκόμη προκηρυχθεῖσα Συνέλευσις ἐγένετο ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν ἀναγκαιοτέρα, καὶ νέαι προκηρῆξεις ἁλλεπαλλήλως ἐκδοθεῖσαι παρὰ τῆς συστηθείσης ἐπιτροπῆς ἐπετάχον τὴν συγκρότησιν. ἦτον περὶ τὰ τέλη δβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅτε συνήλθον εἰς Ἄργος οἱ νομίμως ἀπαιτούμενοι πληρεξούσιοι. ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀφήσουν τὸ σχέδιον τοὺς ἡμιτελεῖς οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐπικρατήσεως τάξεως τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἰδοῦν ἰσχύοντα τὸν νόμον τὴν εἰρήνην βασιλεύουσαν, διὰ τοῦτο ἐνῶ ὁ νομίμως ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς τῶν πληρεξουσίων ἔκαμον ἑναρξιν τῆς συνελεύσεως, καὶ ἐπροσπάθησαν μὲ μυρίους τρόπους νὰ συμβιβάσωσι τὰς διαφωνίας, οἱ ὅλγοι οἱτοι φατριασταὶ ἔδωκαν ἑξῆς σφοδρὰν εἰς τὸ πρὸ καιροῦ ὑποκρυφόμενον πῦρ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ ἀποσπασθέντες ἀπὸ τὴν ὁλομέλειαν τοῦ ἔθνους, συνεκεντρώθησαν εἰς Μέγαρον. ἐν τοσούτῳ οἱ πληρεξούσιοι μετέβησαν εἰς Ναύπλιον καὶ ἐξακολουθοῦντες ἀταράχως ἔφερον εἰς τέλος τὰς ἐργασίας των.

Εὐκόλα διεσκορπίζετο τὸ μικρὸν τοῦτο τῶν ὀλίγων ἀπονενομημένων ἄθροισμα, ἐπειδὴ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος σεβόμενος τὴν σκιὰν τοῦ ἀποθανόντος καὶ προαισθανόμενος τὰ ἀνέκφραστα κακὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέπεσε μετὰ ταῦτα, δὲν ἠθέλησε διόλου νὰ λάβῃ μέρος εἰς τοιαῦτα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὁ νευρώδης βραχίον τοῦ Ι. Καποδίστρια ἐξέλιπε, καὶ ἡ κρίσιμος θέσις τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος ἀπαιτοῦσε δυνατόν χειρὰ διὰ νὰ κρατήσῃ εὐσθενῶς τοῦ ἤδη κλυδωνιζομένου Ἑλληνικοῦ σκάφους τὸ τῆδε κακεῖσε κλονιζόμενον πηδάλιον.

Παραλήπομεν τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἀνέκφραστα καὶ ἀνήγκοντα δεινὰ, τῶν ὁποίων θέλει ἔχει καθ' ἑκάστην πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀνεξαλείπτους οὐλὰς καὶ στίγματα, καὶ μεταβαί-

νομεν εἰς ἐκεῖνην τὴν ὀλιβεράν ἐποχὴν καθ' ἣν διὰ σφαγῶν καὶ λεηλασίας εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, οἱ εἰς μέγαρον συγκεντρωθέντες καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς Ἄργος κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος μαρτίου μηνός.

Ὁ Κόμης Α. Καποδίστριας μετὰ τὴν ὀδηγηρὰν ταύτην καὶ ἀξιοδάκρυτον ἐποχὴν, λαβὼν συγχρόνως καὶ τὸ ἀπὸ 7 μαρτίου πρωτόκολλον, κοινοποιήθην παρὰ τῶν κ. Ἀντιπρέσβων, δὲν ἔκρινεν ἀρμόδιον νὰ ἐξακολουθήσῃ περαιτέρω τὴν ἐνέργειαν τῆς Νομοτελεστικῆς Ἀρχῆς, ἀλλὰ παρακατέθεσεν αὐτήν, εἰς τὸ Σῶμα τῆς Γερουσίας διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. (.....)² ἔγγραφου του.

Ἀπὸ τὰ ἐπισυναπτόμενα ἔγγραφα ὑπὸ στιχοῖα (.....)³ βλέπει ἡ Ἀντιβασιλεία ὅτι ἡ Γερουσία εὐρέθῃ καὶ αὐθις εἰς τὴν δεινотάτην θέσιν τοῦ νὰ φροντίσῃ νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸ ἔθνος ἐκτεθημένον εἰς τὰ κακὰ τῆς Ἀναρχίας, μὲ ὅλους τοὺς τρομερωτάτους κινδύνους οἱ ὅποιοι ἐκρέμαντο ἐπὶ τῆς κεφαλῇς τῆς. λαβοῦσα λοιπὸν συνέντευξιν μετὰ τῶν κ. Ἀντιπρέσβων κατὰ τὴν 28 Μαρτίου. ἐμόρφωσε μίαν πενταμελῆ Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ μὴν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰς βάσεις τὰς ὁποίας τὸ ἀπὸ 7 Μαρτίου πρωτόκολλον ὑπηργόρενε.

Ἄλλ' ἡ πενταμελής αὕτη ἐπιτροπὴ ὄχι μόνον ἐτροπολογήθη διὰ τῆς βίας κατὰ τὸ προσωπικὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν κατασταθεῖσα ἐπταμελής, ἀλλ' ἀπέσπασε καὶ πολλὰ καθήκοντα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Γερουσίας, μετὰ βίαν ὀχλαγωγικοῦ κινήματος, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ περὶ συγκροτήσεως συνελεύσεως, τὴν ὅποιαν ἐσπευδὸν παντοιοτρόπως νὰ ἐπιταχύνωσι.

Οὕτω μορφωθείσα ἡ Νομοτελεστικὴ ἀρχὴ εὐκόλα ἠδύνατο νὰ συμπεράνῃ τις ὁποῖα ἐμέλλε νὰ ᾔηται τὰ ἀποτελέσματα, διὰ τοῦτο ἀρχήσαν ἀμέσως ἀντὶ νὰ μετριάσουν νὰ πολλαπλασιάσωνται τὰ δεινὰ, τὸ ἱπικὸν παρελύθη ὀλοτελῶς, διηρπάγησαν οἱ ἵπποι, μετὰ ὅλας τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ ἐπιπλά, παρελύθη ὅλως διόλου τὸ τακτικόν, καὶ ἐπωλήθησαν τὰ εἰς ὀπλισμὸν καὶ ἐνδυμασίαν του χρήσιμα, οἱ ὀλίγοι μέιναντες στρατιῶται ἐπεριφέροντο λειμοκτονοῦντες εἰς Ναύπλιον, τὰ μικρὰ λείψανα τοῦ ναυτικοῦ ὅπου ἔμειναν ἐγνυμώθησαν ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν νῆσον Πειτσῶν, τὰ ὁποῖα διεφύλαξαν παρὰ γνώμην τῆς Κυβερνήσεως. ὁ ναύσταθμος ἐγνυμώθη ὀλοτελῶς ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τοῦ ναυτικοῦ, αἱ πρόσδοι ἀντὶ νὰ πωληθῶσι τακτικῶς ἐδόθησαν παρανόμως εἰς διαφόρους ὀπλαρχηγούς ἐκ τοῦ ὁποίου αἱ ἐπαρχίαι ἐδοκίμασαν ἀνήκοντα κακὰ, καὶ οἱ στρατιῶται μὴ λαμβάνοντες μισθὸν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των ἐπεβάρυναν τὸν λαὸν μὲ ἀλλεπαλλήλους φορολογίας καὶ λαφυραγωγήματα. ὁ πόρος τοῦ δασμοτελωνεῖου κατεδαπανήθη τὸ περισσότερον εἰς πληρωμὴν καὶ ἀθεωρήτων ἀνόμων ἐξόδων τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μεγάρων διὰ τὴν ὁποίαν ἐδόθησαν ἐπομένως καὶ πολλὰ ἐθνικὰ κτήματα, ἐπώλησαν τὰ κανόνια τῶν φρουρίων, ὅσα εἶχον εἰς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐθνικὰ κτήματα ὥς καὶ τὰ βιβλία τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ μετὰ ὅλα τοῦτα οὔτε στρατιωτικοὶ μισθοὶ ἐπληρώθησαν, οὔτε πολιτικοί, οὔτε οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἐθνικῶν καταστημάτων, οὔτε τοῦ σωζομένου ναυτικοῦ αὐταὶ καὶ ἀξιωματικοὶ ἔλαβον ὀβολόν.

Πολλοὶ ἐπαρχίαι καὶ διάφοροι ἐπίσημοι ὀπλαρχηγοὶ διεύθυναν διμαρτυρήσεις εἰς τὴν Γερουσίαν, ἐναντίον τῆς παρανόμου βίας καὶ τῆς Συνελεύσεως ἐλεεινολογοῦσαι ἐνταυτῷ

2. Τὸ ἔγγραφο παραιτήσεως τοῦ Αὐγουστίνου Καποδίστριας πρὸς τὴν Γερουσίαν μετὰ ἡμερομηνία 28 Μαρτίου 1832 δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα *Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἰουλίου 1832).

3. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ, νομίζω ὅτι εἶναι ἐκεῖνα πού οἱ Ἀντιπρέσβεις κοινοποίησαν στὸν Αὐγουστίνου στίς 27 Μαρτίου/8 Ἀπριλίου 1832 (*Le moniteur Grec*, ἀρ. 1 (9/21 Ἀπριλίου 1832) 1) καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Αὐγουστίνου στίς 28 Μαρτίου 1832 (*Le Moniteur Grec*, δ. π., σ. 1), δεδομένου ὅτι ἡ παραίτησις τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ὁ διορισμὸς τῆς πενταμελοῦς Δ.Ε. (ψήφισμα 320 τῆς 28 Μαρτίου 1832) ἔγιναν τὴν ἴδια μέρα.

καὶ τὴν δυστυχίαν τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζεν ὁ λαός. Ἡ γερονσία μὴ δυναμένη νὰ βλέπῃ τὰς καθ' ἑκάστην γενομένης τρομερὰς δυστυχίας, καὶ νὰ ἀκούῃ τὰ θλιβερὰ τοῦ λαοῦ ἔλεηνολογήματα, διεύθυνε τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁴ ἔγγραφον εἰς τὴν Διοικ. Ἐπιτροπὴν, προβάλλουσα νὰ πασχίσῃ νὰ ἐπιφέρει θεραπείαν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ νὰ ἀναβάλῃ τὴν συγκρότησιν τῆς Συνελεύσεως, ἐπειδὴ εἰς τοιοῦτον βρασμῶν παθῶν ἔμελλεν εἶς ἅπαντος νὰ φέρῃ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἡ δύναμις τῆς χειρὸς, τὴν ὁποίαν διέταξεν ἡ θεία πρόνοια νὰ κρατῇ μονίμως τὸ πηδάλιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους-σκάφους, ἀλλ' ἡ διοικ. ἐπιτροπὴ ἀντὶ νὰ θέσῃ θεραπείαν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν πρόνοιαν περὶ τῶν ἐκ τῆς συνελεύσεως ἐπαπειλουμένων ὀλεθρίων συνεπειῶν, ἀντέκρουσε διὰ σοφισμάτων καὶ ἀνοικειῶν εἰς τὸν διοικητικὸν χαρακτήρα ἐκφράσεων τὰς εἰς τὸ διάγγελμα τῆς Γερονσίας προβαλλομένας περὶ θεραπείας τῶν δεινῶν γνώμας τῆς.

Βεβαρμένους τέλος πάντων ὁ λαὸς ἀπὸ τὰς ἀνηκούστους βασάνους τὰς ὁποίας καθ' ἑκάστην ἐδοκίμαζεν, ἀπεφάσισεν νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὅπλα, διὰ νὰ σώσῃ ζωὴν, τιμὴν, καὶ ἰδιοκτησίαν, μὲ τὴν ἐδικήν του δύναμιν. Τότε διεμαρτυρήθη ὁ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου κ. Θ. Κολοκοτρώνης ἐναντίον τῶν παρανομιῶν καὶ τῆς καταδυναστείας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐνόθη μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος Ι. Γούρα, ἀντιστάντα ἐξ' ἀρχῆς εἰς τὰς παρανομίας τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ συμβάντα εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκεῖνας κακὰ, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλευθερώθῃ ἡ Πελοπόννησος ἀπὸ τὰ καταθλίβοντα αὐτὴν δεινὰ, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐσυγχώρησαν, καὶ διετηρήθῃ εἰς τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα ἡ εὐταξία, ἥτις διατηρεῖται ἀκόμη καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἐνῶ εἰς τὴν δυτικὴν κατεστράφη τὸ πολυπαθὲς μεσολόγγιον διὰ συμπτύξεως τοῦ ἰδίου διοικητοῦ τῆς πόλεως ταύτης. Ι. Σούτζου, καὶ ἐσπάραττεν ἀπὸ ἐμφυλίου πολέμου ἀκόμη καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Ἐκτοτε διεκόπη πλέον ἡ πολιτικὴ συνάφεια ἢ συνάπτουσα τὸν ἀρχοντα μὲ τὸν ἀρχόμενον, καὶ ἐπεριορίσθη ἡ ἐξουσία τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου ὅπου ἦτον ἡ Γαλλικὴ φρουρά.

Ἐπισυνάπτοντες τὴν ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁵ Προκήρυξιν τῆς Γερονσίας, κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐκταθῶμεν εἰς τὰ περὶ τῆς συναθροίσεως τῆς γενομένης εἰς πρόνοιαν ἐπὶ τίτλῳ Ἑθνικῆς συνελεύσεως, ἐπειδὴ μὴ ἔχουσα βάσιν οὐδὲ τὴν νομιμότητα καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διελύθη παρὰ τῶν ἰδίων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τὴν διοργάνησαν καὶ τὴν ἐδορυφόρον ἔως εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῶν ἰδίων μελῶν τὰ ἔγγραφα.

Ἦθελε παραβῇ οὐσιωδῶς τὰ καθήκοντά της ἡ Γερονσία, ἐὰν παρέδιδε τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη εἰς ταύτην ἡ ὁμόφωνος θέλησις τοῦ Ἑθνους εἰς τὴν ἐν Ἀργεὶ Συνέλευσιν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ι. Καποδίστρια. διὰ τοῦτο ὅταν ἐξέδωκε παῦσιν τῶν χρεῶν του ὁ ἐν Προνοίᾳ σύλλογος διεύθυνεν εἰς τοὺς κ. Ἀντιπρόσβεις τὰς ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁶ διαμαρτυρήσεις τῆς, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁷ ἔγγραφου των ἀντέκρουσαν τὴν πράξιν ταύτην, ὡς μὴ πηγάζουσιν ἀπὸ τὴν ὁμόφωνον θέλησιν τοῦ Ἑθνους, καὶ ὅχι μόνον ἐθεώρησαν τὴν Γερονσίαν ὡς σῶμα νομίμως ὑπάρχον, ἀλλ' ἐπρόσθεσαν ὅτι γνωρίζουν τὸ

4. Ψήφισμα 360 τῆς 24 Ἰουνίου 1832. Γερονσία πρὸς Δ.Ε., Ἑθνικὴ, ἀρ. 42 (10 Σεπτεμβρίου 1832) 228 - 229.

5. Προκήρυξις 376 τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1832. Ἡ Γερονσία τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 18 - 19 (Ἀστρος 18 Νοεμβρίου 1832) 70 - 75.

6. Δ. Τσαμαδὸς πρὸς Ἀντιπρόσβεις, ἀρ. 362, 27 Ἰουλίου/8 Αὐγούστου 1832: F.O 32/30/302, Ἐπιτομὲς 30/38ε καὶ Δ. Τσαμαδὸς πρὸς Ἀντιπρόσβεις, ἀρ. 363, 27 Ἰουλίου/8 Αὐγούστου 1832: F.O. 32/30/305, Ἐπιτομὲς 30/38ς.

7. Προκήρυξις τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1832. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 18 - 19 (Ἀστρος 18 Νοεμβρίου 1832) 70 - 75.

δικαίωμα ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ ἀναπληρῇ χρεῖας τυχούσης τὴν ἔλλειψιν τῶν μελῶν τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ἐν Προνοίᾳ συλλόγου ἀπεστάλησαν δύο μέλη τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐν προλαβόντως εἶχεν ἀποθάνει ὁ κ. Δ. Ὑψηλάντης. Κατὰ τὸν κα-
νονισμὸν ἔπρεπε νὰ ἦναι πέντε μέλη διὰ νὰ ἦναι νόμιμος ἡ ἀπόφασίς των ἐπ' αὐτῇ τῇ
βάσει δύο μέλη αὐτῆς ἐζήτησαν τὴν ἀναπλήρωσιν ἀπὸ τὴν Γερουσίαν ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ
ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁸ ἔγγραφόν των, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ δύο ἐπιστηρίζοντα τὸν ἐν Προνοίᾳ
σύλλογον ὡς Ἐθν. Συνέλευσιν, δὲν ἠθέλαν νὰ δεχθοῦν ὡς νόμιμον σῶμα τὴν Γερουσίαν, μό-
λον ὁποῦ ἄλλο δὲν συνέστη, καὶ χωρὶς αὐτοῦ διοικήσεως ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ.

Ἀνεχώρησε μετέπειτα καὶ ἄλλο μέλος ὁ κ. Γεώργιος Κουντουριώτης, καὶ πάλιν δύο
μέλη ἐζήτησαν ἐπιμῶνως μὲ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)⁹ ἔγγραφον ἢ ἀναπλήρωσιν τοῦ σώμα-
τος ἢ νέαν μόρφωσιν. τότε συνενοηθεῖσα ἐκ νέου μετὰ τῶν κ. Ἀντιπρέσβων ἡ Γερουσία,
ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁰ ἔγγραφα ἐξέδωκε τὸ ὑπ' αὐ. (.....)¹¹ ψήφισμα
δ' οὗ ἔδωκε τὴν δύναμιν εἰς τὰ παρόντα τρία μέλη νὰ ἐκτελέσωσι τὰ χρεῖα τῆς Νομοτελε-
στικῆς ἀρχῆς.

Διότι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐκτελέσῃ κἀνένα χρέος ἡ Νομοτελε-
στικὴ ἀρχή, καὶ ὁ λαὸς ἐθεωροῦσε μὲ λύπην τὴν τὴν παντελῇ ἀναρχίαν, ἡ Γερουσία ἔσπευσε
νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ψήφισμα εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως, ὁλίγοι ὄχλαγωγοὶ ἐρεθιζό-
μενοι ἀπὸ τὸ ἀναρχικὸν τῶν Μεγάρων κόμμα ἐζήτησαν νὰ ἀποσπάσωσι τὸ ψήφισμα ἀπὸ
τὴν θύραν τοῦ Διοικητηρίου τὴν δευτέρα ἡμέραν τῆς τοιχοκολλήσεως, καὶ πολλοὶ πολῖται
καὶ ἀξιωματικοί, καὶ στρατιῶται τοῦ τυπικοῦ σώματος τοὺς ἐμπόδισαν. ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν
ἐλπίδα ἡ Γαλλικὴ φρουρά, ἐν ᾧ ἄφησε τοὺς πρωταιτίους νὰ περιφέρωνται ἀνερόχλητοι εἰς
Ναύπليون ἐφυλάκωσε τὸν ἐφημεριδογράφον τὸν τυπόσαντα τὸ ψήφισμα, καὶ ἀφοπλίσασα
ἀδίκως καὶ παραλόγως τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ τυπικὸν σῶμα τὸ ἐδίωξαν ἄσπολον ἐξω
τῆς πόλεως.

Εἶδε μὲ θλίψιν τῆς ἡ Γερουσία τὸ αὐθαίρετον τοῦτο κίνημα καὶ ἐξηγήθη εἰς τοὺς κ.
Ἀντιπρέσβεις, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς λοχαγὸς τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς χωρὶς τὴν πα-
ραμικρὰν αἰτίαν ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προέδρου, τὸν μετέφερεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ
φρουράρχου, ὅπου ἔμεινε δύο περίπου ὥρας εἰς φυλακὴν. Ἀπὸ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹²
ἔγγραφον πρὸς τοὺς κ. Ἀντιπρέσβεις βλέπει ἡ Ἀντιβασιλεία τὴν θλίψιν, τὴν ὅποιαν ἐδοκί-
μασεν ἡ Γερουσία διὰ τὸ αὐθαίρετον τοῦτο καὶ ὑβριστικὸν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν
κίνημα ἰδοῦσα ὅτι ἦτον συστηματικὴ καταδρομὴ διὰ νὰ διαλύσωσι τὸ σῶμα, καὶ ὁ πρόεδρος
μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀτιμίαν, ἀνεχώρησε μὲ ἀπόφασιν νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ πλέον,
ἀπεφάσισαν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ἄλλο μέρος καὶ μετέβησαν εἰς ἄστρος, ὡς φαίνεται

8. Ἄν. Ζαΐμης καὶ Ἄν. Μεταξᾶς πρὸς Γερουσίαν, 26 Αὐγούστου/7 Σεπτεμβρίου 1832: F.O. 32/31/87, Ἐπιτομὲς 31/7η.

9. Dawkins πρὸς Palmerston, 22 Σεπτ./4 Ὀκτ. 1832: F.O. 32/31/55, Ἐπιτομὲς 31/7.

10. Δ. Τσαμαδὸς (Πρόεδρος τῆς Γερουσίας) πρὸς Ἀντιπρέσβεις, ἀρ. 370, 29 Αὐγ./-10 Σεπτ. 1832: F.O. 32/31/84 Ἐπιτομὲς 31/7ζ. Ἀντιπρέσβεις πρὸς Δ. Τσαμαδό. 21 Σεπτ. /3 Ὀκτ. 1832: F.O. 32/31/142, Ἐπιτομὲς 31/7κδ. Δ. Τσαμαδὸς πρὸς Ἀντιπρέσβεις, ἀρ. 375, 21 Σεπτ./30 Ὀκτ. 1832: F.O. 32/31/144, Ἐπιτομὲς 31/7κε.

11. Ψήφισμα τῆς Γερουσίας ἀρ. 373 μὲ ἡμερομηνία 21 Σεπτ./3 Ὀκτ. 1832. Δημοσιεύ-
εται σὲ δύο συνέχειες στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 80 καὶ ἀρ. 21 (5 Δεκ. 1832) 81.

12. Ἐγγραφοὺς ἀρ. 378 τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1832 πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις. Ἑλληνικὸς Καθρέπτης ἀρ. 18 - 19 (18 Νοεμβρίου 1832). 75.

ἀπὸ τὴν ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹³ προκήρυξιν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν φιλόνομον καὶ φιλήσυχον νῆσον τῶν Πετσῶν.

Τὸ πρῶτον ἔργον ὁποῦ ἐπεχείρησε μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἡ Γερουσία ἦτον νὰ διευθύνῃ ἔγγραφα εἰς τοὺς κατὰ τόπους ὀπλαρχηγούς νὰ φυλάξωσι τὴν εὐταξίαν, νὰ μὴ καταθλίβωσι τὸν λαὸν καὶ νὰ μὴ φέρωσι καμμίαν ταραχὴν εἰς τὰ πράγματα, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁴ ἔγγραφα καὶ τὰς προκηρύξεις τῆς.

Ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα πλῆθος παρανομιῶν καὶ καταχρήσεων ἐξακατήριξε τὰ βήματα τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Γραμματέων, τὰς ὁποίας εἰς διαφόρους περιστάσεις ἡ Γερουσία, μ' ὅλον ὁποῦ ἐταράττετο καθ' ἑκάστην ἀπὸ στρατιωτικὰς ἀπειλὰς, καὶ ἐδοκίμασαν προσωπικὰς ὕβρεις καὶ καταδρομὰς τὰ μέλη τῆς, ἀνέφερον εἰς τὴν Δ. Ἐπιτροπὴν καὶ δὲν εἰσακούσθη. Τέλος ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὸν φόβον κινδύνου, καὶ φθάσασα εἰς Πέτζας πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἐδημοσίευσε διὰ τῆς ἐφημερίδος τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁵ ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου, καταργοῦσα τὰς παρανόμους πράξεις τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς, καὶ προσκαλοῦσα τὰ μὲν μέλη αὐτῆς νὰ δώσωσι λόγον ἐνώπιον τῆς Ἀντιβασιλείας, οἱ δὲ Γραμματεῖς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας κατὰ τὸ ὑπὸ Στοιχ. (.....)¹⁶ ψήφισμα, τὸ κανονίζον τὰ χρῆμα των. ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιτροπὴ, οὔτε οἱ Γραμματεῖς ἔκαμαν θεραπείαν τινὰ καὶ διόρθωσιν εἰς τὰ παρανομήματα.

Αὕτη εἶναι Κύριοι ἡ καθαρὰ καὶ ἀδέκαστος ἔκθεσις τῶν εἰς τὴν πατρίδα μας κατὰ τοὺς ἐσχάτους τοῦτους, χρόνους συμβάντων, τὴν ὁποίαν θέτει ἡ Γερουσία κατὰ χρεὸς ἐνώπιον τῆς Υ.Β. Ὑψηλότητος, καὶ ὁ χρόνος ὁ ἀνακαλύπτων πάντα τὰ ἀφανῆ, καὶ ὁ γενικὸς διδάσκαλος τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἡ πεῖρα, θέλει δικαιώσει μίαν ἡμέραν τὸ Σῶμα τοῦτο εἰς ὅλα τὰ γροφόμενα ἤδη, ὅτε ἡ θεία Πρόνοια λαβοῦσα συμπαθήειαν εἰς τὰ ἀνέκφραστα δεινὰ, τὰ ὁποία ἐδοκίμαζε ἀδίκως καὶ παρανόμως ὁ ἐλληνικὸς λαός, ἔνευσε εἰς τὰς καρδίας τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀπέστειλε τὴν Α. Μεγαλειότητα διὰ νὰ σώσῃ τὸ πολυπαθὲς τοῦτο ἔθνος, καὶ νὰ στερεώσῃ διὰ παντός τὴν εὐδαιμονίαν του, ἡ Γερουσία προσφέρει τὴν βαθυτάτην αὐτῆς ὑπόκλησιν εἰς τὴν Α. Μ. καὶ τὸ ὀφειλόμενον σέβας εἰς τὴν Β. ὡμὼν Ὑψηλότητα, ἐτοίμη νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὸ μέγα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἤδη ἀναλαμβάνετε, εἰς ὅ,τι ἤθελε κριθῇ κατέλληλον.

13. Προκήρυξις ἀρ. 383, Ἄστρος, 10 Νοεμβρίου 1832. Ἡ Γερουσία τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Ἑλληνες, Ἑλληνικὸς Καθρέπτης, ἀρ. 18 - 19 (18 Νοεμβρίου 1832). 69 - 70.

14. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ καὶ οἱ προκηρύξεις δὲν δημοσιεύονται στὴν Ἑθνικὴ ἀλλὰ οὔτε καὶ στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη. Ἡ ἀποσιώπηση ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ προφανῶς ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ κυβερνητικὴ αὐτὴ ἐφημερίδα δὲν θεωρεῖ τὴν Γερουσία μετὰ τὴν παραίτησή της φορεὰ ἐξουσίας. Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης δὲ φαίνεται ὅτι δὲν κρίνει ἀναγκαίᾳ τὴν κοινοποίησίν τους, μολονότι δημοσιεύει ἄλλα ἔγγραφα τῆς Γερουσίας, πού συντάσσονται αὐτὴν τὴν περίοδο. Ἐξάλλου τὸ ἀρχεῖο τῆς Γερουσίας (Βλ. Δημακόπουλου, «Αἱ κυβερνητικαὶ ἀρχαί...» ὁ.π., σ. 134, ὑπ. 14) καὶ ἰδιαίτερα τὸ βιβλίον ἐξερχόμενων περιλαμβάνει ἔγγραφα ὡς τῆς 24 Ἰουνίου 1832. Συνακόλουθα τὸ περιεχόμενο τῶν ἐγγράφων αὐτῶν καὶ τῶν προκηρύξεων μᾶς εἶναι ἄγνωστο.

15. Ψήφισμα 391 τῆς 21 Νοεμβρίου 1832. Δημοσιεύθηκε σὲ δύο συνέχειες στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 80 καὶ ἀρ. 21 (5 Δεκ. 1832) 81.

16. Πρόκειται γιὰ τὸ ἄρθρο Ζ' τοῦ ψηφίσματος 337 τῆς 7 Ἀπριλίου 1832, τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 20 (1 Δεκ. 1832) 78 - 80.

2

τῇ 15/27 Δεκεμβρίου 1832 ἐκ Σπετζῶν¹

Σεβαστέ μου Κόμη

Ὅσον ἂν ἐστάθῃ μεγαλῆτέρα ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἐρωτήσω καὶ ἰδιαίτερος τὴν ἐφετὴν μοι ὑγίαν σας καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς, τόσον βαθύτερον κατήντησε τὸ πέλαιος τῶν κινδύνων, θυσιῶν καὶ ἀγώνων εἰς τὰ ὁποῖα ἐρρίφθην ἀφ' ἧς ἀνεχωρήσατε ἐντεῦθεν, φυλάττων ἀκριβέστατα καὶ ὑπερασπιζόμενος ἐλευθέρως τὸ πασίγνωστον σύστημά μου τῆς ἀληθείας καὶ Δικαιοσύνης ἀνθ' ὧν ἡ ἐν τοῖς πράγμασι κακουργία ἐνόμισεν εὐλογον νὰ μὴ μοι δώσῃ οὔτε στιγμὴν εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐκπληρώσω καὶ αὐτὸ μου τὸ χρέος. Ἀνευδότως ὁμως ἀσχολούμενος εἰς τὰ ἱερώτατα ἐκείνα χρέη μου, τὰ ὁποῖα ἔφερον βέβαια εἰς τὰς ὄψεις καὶ ἀκούσας σας τὰ δημόσια ἔγγραφα τῶν φίλων σας ἐξόχων καὶ ἀδιαφόρων ξένων, ἔχω ἤδη ἀναπαυμένην τὴν συνείδησίν μου πληρέστατα ὅτι καὶ μ' ὅλον ὅτι ἔμεινα εἰς τὰ πράγματα μόνος ἀφ' ὅλων τοὺς ζηλοῦντας τὴν πατρίδα ποτὲ συναδελφούς μου ἔλκων ὅλα τὰ βέλη τῆς κακουργίας διότι δὲν ἠδυνήθῃ νὰ μὲ παρασύρῃ εἰς τὰ φρονήματά της οὐδέποτε δὲν ἀπέτνυχα τῷ ἑλέφ τοῦ θεοῦ καὶ οὐτ' αἰσχύνομαι νὰ τὸ εἶπω ὅταν τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι ψηλαφητὴν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Πέποιθα δ' ἐξ αὐτῶν ὅτι καὶ ἡ περὶ τὴν ἐξοχότητά Σας σιωπὴ μου εἶναι συγχωρητέα καὶ ἀπ' ἀρχῆς θὰ τὴν ἀποδώσατε βέβαια εἰς τὰς δεινὰς αὐτὰς περιστάσεις μου. Σεβαστέ μου Κόμη, ἐπέπρωτο νὰ ὑποφέρῃ ἡ Ἑλλάς ὅσα δὲν ὑπέφερε οὔτε εἰς τὴν δουλείαν της ὑπὸ τοὺς κατακτητὰς της οὔτε εἰς τὸν κατ' αὐτῶν ἐπταετὴ της ἀγῶνα διὰ νὰ ἀποδειχθῇ λαμπρότερον εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Αὐταδέλφου σας καὶ τῆς οἰκογενείας Σας. Ἄς ἔχῃ δόξαν ἡ θεία πρόνοια, καὶ ἃς τῇ ἀποδώσωμεν μυρίας ὅσας εὐχαριστίας, διότι κατεπολεμήθῃ ἡ κακουργία βῆμα πρὸς βῆμα, ἐμνηδυσθῇσαν αἱ πράξεις της ὅλαι. Ἀπεδείχθη καὶ ἐστηλιτεύθη δημοσίως ὁ χαρακτήρ της. Ἀντιτάπησαν οἱ ὀλέθριοι διὰ τὴν πατρίδα σκοποὶ της, καὶ ὁ Μ. Βασιλεὺς της μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας ἔρχεται κατ' αὐτὰς τέλος πάντων. Ἡ Ἑλλάς ὅλη ἀπὸ μιᾶς ἕως ἄλλης ἄκρας, ἐξαιρουμένων τῶν γνωστῶν σας δέκα ἀτόμων, ξένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Ἀπάτριδων καὶ μὴ χαρόντων τὸ ἐλάχιστον δικαίωμα εἰς τοῦτον τὸν τόπον, καθὼς καὶ οἱ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα φερέοικοι ἐπίσης καὶ τυχοδιώκται δορυφόροι των, τῶν ὁποίων ὅλων ἡ φωνὴ ἐπεριορίσθη πρὸ καιροῦ εἰς τὸ Ναύπλιον μόνον ὅπου ἐσυνηθροίσθησαν ὑπὸ τὴν Αἰγίδα τῆς φρουρᾶς του, περιμένει μ' ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ καὶ νὰ τοῖς ἐξηγήσῃ μὲ δάκρυα τοὺς ἐκ τῶν ρηθέντων ἀτόμων τελευταίας αὐτὰς συμφορὰς της. Ἡ Γερουσία ἔχει ἐτοίμην τὴν ἐκθεσὶν της² ὑπαγορευμένην ἀπὸ τὴν ἰδίαν συνείδησίν της καὶ στηριζομένην εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ ἐπισημότερα ἔγγραφα, εἰς δὲ τοὺς βασιλεύοντας μένει νὰ ἐνισχύσωσι τὸν Νόμον ὑπερασπιζόμενοι τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐὰν τὸ κρίνωσιν ἀρμόδιον εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις τούτου τοῦ τόπου ὡς περὶ τὸν μέγαν κόσμον.

Εὐχέσθε λοιπὸν Σεβαστέ μου Κόμη νὰ δείξωσι τοιαῦτα ἔργα ταχέως ἢ ἀργότερα διὰ νὰ λυτρωθῇ ἡ Ἑλλάς καὶ ἀπὸ μελλούσας ἴσως ἄλλας ταραχὰς καὶ δυστυχίας της.

Ὁ δοῦλός Σας μεταβὰς ἐνταῦθα μετὰ τῶν ὑπολοίπων συναδελφῶν μου, ὅσοι ὁμοιοφρόνησαν ἐσχάτως διὰ τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα ἐξηγοῦσιν αἱ ἐγκλειόμεναι πράξεις τοῦ σώματος τυπωμέναι, θέλω διαμείνει μέχρι τῆς παρουσίας τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἀσχολούμενος εἰς ὅσα χρέη ὑπαγορεύουσι τὰ τόσα δίκαια τῆς πατρίδος

1. I.A.K., Ἀρχεῖο Ἰονίου Γερουσίας, φακ. 87, ἀρ. 13.

2. Τὸ κείμενο δημοσιεύεται στίς σ.101-106.

εἰς τὰς κρισίμους αὐτὰς περιστάσεις της, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ ἐξολεστὰτη κακουργία τῶν ἐν Ναυπλίῳ ἀτόμων εἰς τὰς ἑξεῖς της, μόλις ἐσυμπέρανεν ἐκ τῶν ἔργων της τὰ δίκαια μέτρα τοῦ Μ. Βασιλέως τῆς Παναρίας καὶ ἐτόλμησαν εἰς μὲν τὸ 72 φύλλον τῆς ἀναιδεστάτης ἐφημερίδας ἡ Ἀθηνα³ νὰ καταχωρήσῃ στασιαστικὸν καὶ ὕβριστικὸν ἔγγραφον κατὰ τῶν τελευταίων πράξεων τοῦ ἐν Λονδίῳ Συμβουλίου τῶν Σ. Συμ. Δυνάμεων καὶ κατὰ τοῦ Μ. Βασιλέως τῆς Παναρίας μετὰ τῶν ἀξιολόγων Μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας προσωπικῶς. Εἰς δὲ τὸ 58 τῆς Κυβερνητικῆς ἐπονομασθείσης Ἑθνικῆ⁴ νὰ ἐπιλέξῃ τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ἔγγραφο ἐν εἵδει ἀντικρούσεως τάχα, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε νὰ διεγείρῃ ἄλλην ἐπανάστασιν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ἰδίας Βασιλείας κοινοποιούσα δολίως τὸ πνεῦμα καὶ σύστημα τῆς μελλούσης Κυβερνήσεως ὡς ἀπίστευτον τάχα ἀλλὰ χρωματισμένον μετὰ τὴν αὐτὴν πικρίαν καὶ ἀνωούσα τὸν κακοῦργον ἐκδότην τῆς Ἀθηναῶν μ' ὅλον ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος διεκήρυξεν εἰς τὸ δημόσιον ὅτι ἔλαβεν τὴν ρηθείσαν ἔκθεσιν ἀπὸ τοῦ Μόναχον καὶ ἀπὸ πηγὴν πάσης ἐμπιστοσύνης ἀξίαν καθὼς θέλετε παρατηρήσῃ εἰς τὸ Ἀντίγραφον αὐτῆς τὸ ὅποιον ἐγκλείω ὡσαύτως διὰ περιέργειαν. ἡ Γερουσία ἔσπευσε νὰ προσκαλέσῃ ἐπισήμως τὴν Δ. Ἐπιτροπὴν⁵ διὰ νὰ λάβῃ τ' ἀνήκοντα μέτρα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν τὰ λάβῃ ἐστὲ βέβαιος Σ[εβαστέ] μου Κόμῃ ὅτι αἱ τοιαῦται ἐκθέσεις καὶ νέαι ἐταιρεῖαι τὰς ὁποίας ἤρξαντο νὰ σχηματίσωσιν εἰς Ναύπλιον, Ὑδραν καὶ Σύρον, καθὼς μὲ πληροφοροῦσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων θέλουν ἰσχύσει ὀλιγώτατα εἰς τὸ ἐξῆς ἐὰν ἡ Ἀντιβασιλεία λάβῃ τ' ἀνήκοντα μέτρα.

Παρακαλῶν σας νὰ συγχωρήσῃτε τὴν πολυλογίαν μου ὡς ἀποτέλεσμα τῆς προλαβούσης σιωπῆς μου, καὶ νὰ θελήσῃτε νὰ μὲ τιμήσῃτε μ' ἀπάντησίν σας τινα διὰ νὰ πληροφορηθῶ τὴν ἐφετὴν μοι ὑγείαν Σας καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς, μένω μ' ὅλον τὸ Σέβας.

τῆς ἐξοχότητάς σας

ἐτοιμότητος Δούλος

Δ. Πετρούκας

3. 29 Νοεμβρίου 1832, σ. 286-7.

4. 7 Δεκεμβρίου 1832, σ. 30.

5. Τὸ ὑπ' ἀρ. 405 καὶ ἡμερομηνία 13 Δεκεμβρίου 1832 ἔγγραφο τῆς Γερουσίας δημοσιεύτηκε στὸν Ἑλληνικὸ Καθρέπτη, ἀρ. 22 (13 Δεκ. 1832) 86, ποῦ ἐκδόθηκε στίς Σπέτσες.

Πετρούπολις 22 Φεβρουαρίου 1833¹ Ε.Π.

Εὐγενέστατε Κύριε ! Πάνν εὐχαρίστως δεξάμενος τὴν ἀπὸ 17 τοῦ παρελθόντος δεκεμβρίου² ποθητὴν μοι ἐπιστολήν σας δὲν ὀκνῶ οὔτε στιγμὴν νὰ σὰς ἀποκριθῶ, ὡφελούμενος τοῦ εἰς Νεάπολιν μεταβαίνοντος ταχυδρομίου.

Σὰς εἶμαι εὐγνώμων διὰ τὰς κοινοποιήσεις ἃς μοι ἐκάμετε καίτοι καὶ ἐγνώριζον αὐτὰς πρὸ πολλοῦ. Ἡ ἀρετὴ σας, ὁ Πατριωτισμός σας, καὶ ὁ ζῆλος σας μοῦ εἶπον ἱκανῶς γνωστὰ ὥστε νὰ ἐλπίσω ὅτι κινουμένη ἡ Γερουσία ἀπὸ τὰ χρεὴ της, ἀπὸ τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ ἀπὸ τὸν διάπυρον ζῆλον σας ἤθελε πράξει τὰ ὅσα συνετῶς ἐνέργησε, ἔτι δὲ καὶ περισσότερα. Σύγχωρησατέ μοι ὅμως νὰ σὰς κάμω δύο μικρὰς παρατηρήσεις ἐπάνω εἰς δύο τῶν ἐπισημωτέρων πράξεων σας.

Πρῶτον μὲν ἐρωτῶ διατὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Μπαναρίας ἐπιστολήν σας δὲν ἀναφέρετε οὔτε τὰ περὶ τῆς πίστεώς μας, οὔτε ἐκφράσατε, ὡς ἦτο πρόπον, τὴν δικαίαν τοῦ Ἑθνους ἐπιθυμίαν νὰ ἐνγκαλισθῇ αὐτὴν ὁ νέος Βασιλεὺς; Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ δὲν μοῦ φαίνεται μικρά, καὶ ἂν ἠθέλετε ἐνθυμηθῇ τὰ πρὸς τὸν Λεοπόλδον ἐν καιρῷ γραφέντα δὲν ἠθέλετε παρατρέξει τὸ κεφάλαιον τοῦτο τὸ οὐσιοδέστατον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ἐξῆς ἡμπορεῖ νὰ σὰς ἐπιφέρῃ ὄχι μικρὰς ταραχὰς καὶ ἐνοχλήσεις !!!

Ἡ δευτέρη παρατηρησίς μου ἀποτείνεται εἰς τὴν παρ' ὑμῶν πρὸς τὸ ἔθνος γινομένην ἔκθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρετε πλαγίως πῶς τὴν παραιτησὶν μου, ἣν ὁ Κύριος Ράλης μεταφράσας ἀστίως *démission*, ἀλλ' ἔστω! Παρακαλῶ μόνον νὰ μὲ εἰπῆτε τί σὰς ἐμπόδιζεν εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὅπερ ὀρθῶ τῷ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάσις ὅλης τῆς ἐκθεσεώς σας, νὰ φανερώσητε πληρεστάτην καὶ ἐναργεστάτην ὅλην τὴν ἀλήθειαν; Εἶναι πασιφανὲς καὶ ἱκανῶς νομίζω ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ πρωτόκολον τῶν ἐπτά μαρτίων μὲ ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῶ, ἐπειδὴ ἐν ᾧ ὑπαγόρευε τὴν σύστασιν νέας διοικήσεως ὀνομάζων σχεδὸν τὰ μέλη της καὶ καθυβρίζων οὕτως πᾶν ἐθνικὸν δικαίωμα, διέταττεν ἐν ταυτῷ τὰς συμμαχίας δυνάμεις νὰ εἰσχωρέσουν εἰς τὸ μέσον, καὶ νὰ ἐμποδίσουν διὰ τῶν ὅπλων τὴν ἐξακολούθησιν τῶν πολεμικῶν πράξεων. καὶ εἰς ἓνα λόγον ὁ σκοπὸς ὅλος τοῦ ἐνδόξου πρωτοκόλου ἐκείνου ἦτο, νὰ βιάσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ δεχθῇ ἐν τῶν δύο τούτων, ἡ τὸν ζῆγρον καὶ τὴν αἰσχύνην συμπεριλαμβάνουσαν τοὺς φονεῖς καὶ Λοιμωῶνας, ἡ ἐναντιουμένην νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν εὐθύνην καὶ εἰς τὴν προδιαθεμένην κατηγορίαν, ὅτι αὕτη, δηλαδὴ ἐγὼ, εἶμουν ὁ αἰτιος ὅλων τῶν κακῶν. Ἐνθυμάσθαι βέβαια τὰ ὅσα καίτοι βαρέως ἡσθενισμένος ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ σὰς ἐκφράσω εἰς τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν διὰ νὰ σὰς δώσω τοὺς ἀποχρόντας λόγους τῆς παραιτήσεώς μου. Διατὶ λοιπὸν νὰ ἀποσιωπήσητε ὅλα ταῦτα, δειχόντας τρόπον τινα ὅτι ἔπραξα, εἴτε ἀπὸ φόβον κινούμενος, εἴτε κατὰ δόκησιν; "Οχι Κύριοι, οὔτε φόβος, οὔτε δόκησις ἤθελε ποτὲ μὲ ἀναγκάσουν νὰ παραιτηθῶ, καὶ παρατρέχων ἄλλα πολλὰ ἄτινα δὲν σὰς λανθάνουν, εἰμπορῶ ἀσυστόλως νὰ εἰπω ὅτι ὁ πρῶτος λόγος τῆς πράξεως μου ἦτον, νὰ μὴν καταπατηθῇ ὁ Ἑθνικὸς νόμος καὶ δικαίωμα, ὁ δὲ δεύτερος ὅτι ἐπειδὴ διὰ τὴν γενικὴν ψυχρότητα καὶ διὰ τὴν μοχθηρίαν ὁλόγων, τὸ κακὸν εἶχε κορυφωθεῖ, ἦτον ἀναγκαῖα ἡ ἀναχωρησίς μου διὰ νὰ φανερωθῇ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν του, καὶ πίπτοντας οὕτω καθεκτάστου τὸ

1. I.A.E.E., Ἀρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 48692.

2. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὰ σχόλια γίνεται φανερό ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἀπαντᾷ στὴν ἐπιστολὴν ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ Δημ. Περρούκας στὶς 15/27 Δεκεμβρίου καὶ κατὰ συνέπεια ἡ ἡμερομηνία «17 τοῦ παρελθόντος δεκεμβρίου» εἶναι λανθασμένη.

προσωπίων νὰ γνωρισθoύν οἱ καθ' αὐτὸ αὐτουργοὶ ὄλων τῶν παλαιῶν καὶ νέων δυστηχημάτων. Δὲν ἐννοῶ διὰ προσωπία τὰ τῶν ἐν ὕδρα καὶ μεγάρους εὐρισκομένων τότε μηδαμινῶν καθαυμάτων, ἀλλὰ τοὺς Κυρίους Ἀντιπρόσβεις οἵτινες ἐμίσθωνον ἐρέθιζων καὶ ὀδηγοῦσαν αὐτά, καθὼς καὶ τὰ ἔστεψαν. Εἰς τὸ Ναῦπλιον δὲν ἐδύνασθαι βέβαια νὰ φανερώσῃτε ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀπαλλαχθέντες τέλος πάντων τῆς αἰσχυρᾶς καὶ μιαρᾶς ἐκείνης τυρανίας καὶ τῶν ξένων ὀπλων, ἐχρεοστούσετε ἀπαραιτήτως, ὅχι εἰς τὴν Μνήμην τοῦ Κυβερνήτου, καὶ εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, καὶ εἰς τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον καὶ ὑπόληψιν, νὰ δημοσιεύσῃτε τρανῶς τὰ πάντα. ἔπαθε καὶ πάσχει δεινῶς ἡ τάλαινα Ἑλλάς. ἀλλὰ τίς εἶδεν τὰς κρίσεις τοῦ θεοῦ! ὅλοι ὁμως γνωρίζομεν καὶ βλέπομεν τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ καὶ τὰ ὄργανα. εἴθε καὶ τὸ ἓνα καὶ τὰ ἄλλα νὰ παύσουν.

Περὶ τῶν ἐνεστώτων δὲν ἔχω τί νὰ εἶπω. Ἀφ' οὗ ἀναχωρήσουν οἱ Γάλλοι! τότε βλέπομεν. Προσέξαιτε ὁμως μὴ ἡ ἐσχάτη πλάνη ἔσεται χεῖρων τῆς πρώτης.

Ἐλπίζω ὅτι γνωρίζοντες τὴν σταθερὰν καὶ ζέουσαν ἐπιθυμίαν μου περὶ τῆς κοινῆς καὶ ἀτομικῆς εὐδαιμονίας σας καὶ καλλῆς ὑπολήψεως, θέλετε δεχθῆ εὐμενῶς τὴν ἐλευθέραν ἐξήγησιν τῆς γνώμης μου.

Πιστεύσατε ὅτι δὲν θέλω παῦσαι ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ τρέφω τὰ αἰσθήματα τῆς πλέον ἐιλικρινοῦς ἀγάπης τόσον πρὸς ὑμᾶς, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς συναδελφούς σας ἅπαντας καὶ φίλους, οὓς καὶ ἥδιστα προσηγορεύω. Ἰδιαίτερος προσφέρω εἰς τὴν Εὐγενεῖαν σας τὴν βαθεῖαν ὑποληψίν μου

ὁ δούλος σας

Α. Καποδίστριας

Θέλει λάβει τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διευθύνῃ τὴν παρούσαν ὁ κοινὸς καὶ καλὸς φίλος Κοσμοξυδῆς³ πρὸς τὸν ὁποῖον εἰμπορεῖτε ἀσφαλῶς νὰ στείλῃτε τὰ γραμματὰ σας ὁσάκις θελήσῃτε νὰ μὲ τιμήσῃτε. θέλω τὰς δεχθῆ πάντοτε μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν.

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον Κον Δημήτριον Περούκαν Γερουσιαστὴν εἰς Ναῦπλιον

3. Ἀλλὰ οἱ σχέσεις τοῦ Αὐγουστίνου μὲ τὸν «κοινὸ καὶ καλὸ φίλο» δὲν διατηρήθηκαν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Α. Μουστοξυδῆ τὴν ὁποία ἔστειλε στὸν Α. Παπαδόπουλο-Βρεττό, ὅταν ἐκεῖνος τοῦ παραπονέθηκε ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἔκανε ὅτι δὲν τὸν γνῶριζε. «Δὲν παραξενεύομαι γιὰ ὅτι μοῦ γράφεις σχετικὰ μὲ τὸν Αὐγουστίνον. Τί νὰ σοῦ πῶ ; Δὲν ἔχει πιά κανένα φίλον...» καὶ μιλώντας γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του συμπληρώνει «ἀπὸ δύο χρόνια πάνω κάτω ἀπαντιώμαστε στὸ δρόμο καὶ δὲν χαιρετιώμαστε» (Γ. Π. Στεργιώτη, ὁ.π., σ. 122-123).

Ναύπλιον τῇ 15 Ἰουλίου 1833

Ἐκλαμπρότατε Κόμι¹ !

Μὴν ἔχων ἀσφαλὴν ἐνκαιρίαν νὰ ἐξαποστείλω τὰ γραμματὰ μου, εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐσχάτων 3 ποθητῶν μοι γραμμάτων της ὁποῦ ἔλαβα, 29 Ἰανουαρίου, 6 Φεβρουαρίου καὶ 12 Ἀπριλίου δὲν ἠμπόρεσα πρὶν τῆς ὥρας νὰ τῆς κάμω τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ περιεχόμενα τῶν αὐτῶν εἰμί διὰ τῆς παρουσίας ἀσφαλοῦς ἐνκαιρίας ὁποῦ ἀναχωρεῖ διὰ Βενετία διευθύνοντας τὴν παρούσαν μου πρὸς τὸν ἐκείσε φίλον Καβὸν Ναράντζη² ὡς μὲ διατάξατε.

Ἀλλὰ τί νὰ τῆς πρότο σημειώσω, ἀπὸ ὅσα ἀνέλιπστα εἶδομεν, καὶ βλέπομεν ἄχρι τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν, σχεδὸν εἰπεῖν, τῆς ἐλευσεως τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς τὰ ἐνταῦθα. δὲν ἤξεύρω ὅμως ποῖαν τύχην ἔλαβον τὰ ὅστερα προλαβόντων,

1. Εὐχαριστῶ τὴν κ. Δέσποινα Θεμελῆ-Κατηφόρη γιὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ἐγγράφου καὶ γιὰ τὴ βοήθειά της στὴν πορεία τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἐπιστολὴ περιέχεται στὸν φάκελλο 87 τοῦ Ι.Α.Κ. (Ἀρχεῖο Ἰονίου Γερουσίας, μὲ ταξινομικὸ ἀρ. 11₂) καὶ εἶναι ἡ μόνη ἀνυπόγραφη. Γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ πιθανοῦ ἐπιστολογράφου στηρίχθηκα σὲ ἐσωτερικὲς ἐνδείξεις, γιατί ἡ προσπάθεια προσδιορισμοῦ του ἀπὸ τὸν γραφικὸ χαρακτήρα ἦταν ἄκαρπη.

Ἀρχικὰ θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἐπιστολογράφος εἶναι καποδιστριακὸς καὶ μάλιστα ἀνήκει στὸ στενὸ κύκλο τῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκογενείας Καποδίστρια, δεδομένου ὅτι διατηρεῖ συχνὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν Αὐγουστίνου, ὅπως δηλώνεται στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς, καὶ τοῦ ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ διεκπεραίωση ἐκκρεμοτήτων τῆς οἰκογενείας στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ δικαίωμα ποὺ ἡ εὐγενὴς οἰκογένεια ἐμπιστεύθηκε στὸν ἐπιστολογράφου, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει, καὶ ἡ δὴλωσή του σχετικὰ μὲ τὴν προθυμία τοῦ Κατακάζη, μὲ τὸν ὁποῖο μίλησε «*δὶς καὶ τρεῖς*»... ἀποτελέσαν τὶς ἐνδείξεις γιὰ πιθανὴ ταύτισή του. Στὸ Ι.Α.Ε.Ε. (ἀρ. 48691) βρῆκα ἐπιστολὴ τοῦ Βιάρου Καποδίστρια μὲ ἡμερομηνία 24 Ἀπριλίου 1833 (βλ. σ. 115 - 116). Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ὁ Βιάρος ἀπευθυνόμενος πρὸς «*φίλους*» του στὴν Ἑλλάδα τοὺς ὀρίζει μὲ «*τὸ θάρος τὸ ὁποῖον δίδει ἡ εἰλικρινὴς φιλία...ὡς ἐπιτρόπους ἐδικούς του καὶ τοῦ αὐταδέλφου του Αὐγουστίνου*» γιὰ νὰ ζητήσουν «*ὅσα τὸ ἔθνος τοὺς χρεώσται*», προσθέτοντας ὅτι «*εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν ἄλλους αὐτοῦ δὲν ἔχομεν εἰς τοὺς ὁποίους νὰ ἐπιφορτίσωμεν τοιοῦτον βάρος*». Πληροφορεῖ δὲ τοὺς «*φίλους*» του ὅτι ὁ Κατακάζη θὰ τοὺς δώσει τὴ σχετικὴ μὲ τὶς οἰκονομικὰς ἀπαιτήσεις ἀναφορά, καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ ἀκολουθοῦν τὶς ὁδηγίες του «*κατὰ γράμμα*».. Οἱ «*φίλοι*» πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ Βιάρος καὶ τοὺς ὁποίους ὀρίζει ὡς ἐπιτρόπους, ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὸ συμπληρωματικὸ «*δημόσιο ἐπιτροπικὸ*» τοῦ Γεώργιου Καποδίστρια τῆς 18/30 Σεπτεμβρίου 1833, ποὺ βρίσκεται στὸ ἴδιο ἀρχεῖο (ἀρ. 48684) (βλ. σ. 116). Εἶναι δὲ οἱ πρῶην γερουσιαστές ποὺ πῆγαν στὶς Σπέτσες Δημ. Περρούκας καὶ Γ. Μ. Ἀντωνόπουλος. Ἐὰν στηριζόμενοι στὴν ὁμολογία τοῦ Βιάρου Καποδίστρια καὶ στὸ συμπληρωματικὸ «*δημόσιο ἐπιτροπικὸ*» τοῦ Γεώργιου Καποδίστρια δεχθοῦμε ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιτρόπους δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι στοὺς ὁποίους ἀνατέθηκε ἡ διεκπεραίωση τῶν οἰκονομικῶν ἐκκρεμοτήτων τῆς οἰκογενείας Καποδίστρια στὴν Ἑλλάδα, τότε συντάκτης τῆς ἀνώνυμης εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιτρόπους.

Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Γ.Μ. Ἀντωνόπουλος ἀναφέρεται ἐπώνυμα ἀπὸ τὸν ἐπιστολογράφου καὶ συνακόλουθα συντάκτης τῆς ἀνώνυμης ἐπιστολῆς εἶναι ὁ Δημήτριος Περρούκας. Βέβαια ὁ γραφικὸς χαρακτήρας εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τῶν ἐνυπόγραφων ἐπιστολῶν του, ὅμως τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ χρησιμοποιοῦνται καὶ γραμματεῖς.

2. Πρόξενος τῆς Ρωσίας στὴ Βενετία.

μὲ τὰ ὅποια ἕως τότε τῆς ἔδωκα ἀκριβὴν πληροφωρίαν διὰ τὰ ἕως τότε διατρέξαντα τὸ ὄντι ἄξια λύτης. ὅλοι ἐνομιζάμε, ὅτι ἀπόβαλαν τὴν Γερουσίαν, καὶ ἐνεργαλίσθησαν προσωρινῶς τοὺς εὐρισκομένους τῆς ἀνταρσίας καὶ τοὺς φθοραῖας τοῦ Ἑθνους ἐν τοῖς πράγμασι, διὰ ὑψηλῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐπαρησιάζετο ἡ ἀληθινή εἰκόνα τοῦ σκοποῦ εἰς τὸν ὅποιον ἐκατήντησαν τὸ δυστυχές ἔθνος, ἔπειτα τέλος πάντων ἀπὸ ἑναν δοδεκαετὴ ἐμα-
τώδη ἀγώνα. ἐπικύρωσαν αὐτοὺς ἀπὸ προσωρηνοὺς ἐν τοῖς πράγμασι ὑπουργοὺς, τοὺς ὑπε-
ρίψωσαν μὲ ἀξιώματα ὑψηλά καὶ τοὺς ἐστόλῃσαν μὲ λαμπρὰ εἰμάρτεα τοῦ ἀξιώματος. οὐδὲς ἀπὸ τοὺς πρότο ἀγωνιστὰς ἀλλ' οὐτε τῆς δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως, ἐδιωρίσθη εἰς τινὰ ὑπουργήματα πολεμικόν, καὶ πολιτικόν. καὶ τέλος ἐδιάλῃσαν ὅλον τὸ ἑλληνικὸν στρατόπαιδον, τὸ ὅποιον καταντήσας εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ἀπελπισίας, τινὲς ἀξιοματικοὶ θεορῶντας τὰς πληγὰς ὅπου ἔλαβον ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των, καὶ τὴν κατα-
φρόνησιν μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς ἀπόβαλαν ἀπὸ τὸ ἱερὸν δικαίωμα τους, ἔγιναν εἰμιόφωνοι, οἱ δὲ κορυφoὶ ἐτραβήχθησαν εἰς τὰς ἐστίαις των καταφρονημένοι, δηλαδὴ Κολ(οκοτρών)ης, Τζαβέ(λ)ας, Μαρ(οῦ)ης, Νικήτας καὶ ἔτεροι ὀπλαρχηγοί. τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀφ' οὗ ἔχασε πάσαν ἐλπίδα, ἐξῆλθε τῶν ὁρίων, καὶ ἐνοηθῇ μετὰ τοῦ Ταφῆλμπούζη, ἐλεηλάτησαν πόλεις καὶ χωρία Τουρκῶν καὶ ὁμογενῶν τους διὰ νὰ εὐροῦν ψομὶ νὰ φάγουν, καὶ ἄχρι τῆς ὥρας πλανώμενοι διὰ τῆς ἀπελπισίας περιέρχονται ἔσω καὶ ἔξω τῶν ὁρίων. Γνωστὰ ἴσυν τὰ τοιαῦτα εἰς τὴν Υ. Ἀντιβασιλεία, ἀλλὰ τί πρὸς αὐτό. Κάθε ψήφισμα τελειώνει, «ἀκούσας καὶ τὴν γνώμην» τοῦ ὑπουργικοῦ μας, συμβουλίου», ψηφίζωμεν, διατάττωμεν καὶ τὰ λοιπὰ. ἐνεοὶ λόγῳ οἱ φαναριώτῃς³ μὲ τοὺς ὁπαδοὺς των εὐθασαν εἰς τοιούτων βαθμὸν, ὅπου αὐτοὶ διοικοῦν τὴν ἑλλάδα κατὰ ἀρεσκείαν τους, ἢ μᾶλλον εἰπὴν κατὰ τὸ σφέδιόν τους, ὑποστηριζόμενοι κοντὰ εἰς τὴν Ἀντ(ι)βασιλείαν ἀπὸ τὸν ἐνταῦθα Π.Δ.4, ὅλος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ κάθε τάξης ἑλλήνων, ἔφθασαν εἰς τὴν πλαῖον μεγαλητέραν ἀγανάκτησιν, ὀργγ-
γισμὸς εἶναι μέγας; Τί θέλει ἀκουσθῇ μετὰ ἑναν μῆναν, ἐὰν δὲν παρθοῦν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, βαβὲ τῆς δυστυχίας τοῦ ἔθνους, καὶ ἔστω ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρὸν τῆς πρώτης. Οἱ χωρικοὶ εἰσέρχοντε νὰ κλάυσουν τὰ δικαῖά τους παρὰ τὸν καὶ τοὺς βάνουν εἰς φυλακὴν, τοιαύτη εἶναι ἡ παρηγορία καὶ ἡ περιθάλψις ὅπου εἰς αὐτοὺς δίδουν. ὁ ὀργανισμὸς Γενικὸς τοῦ Κρά-
τους ἐπὶ ὥρας δὲν ἔγινε, δικαστήρια δὲν ὑπάρχουν, εἰμὶ τρία εἰς ὅλον τὸ Κράτος ἐγκλη-
ματικά, δηλαδὴ ὀνομαζόμενα προσωρινά, ἀλλὰ ἡ τύχη τοῦ κρινομένου, ἀπὸ τοὺς δικα-
σταῖς κρέματε, ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις, εἶναι ζωὴ ἢ θάνατος μετὰ 24 ὥρῶν διωρίαν νὰ ἐκτελεσθῇ. ὁ δὲ Κύριος Μάσων⁵ ὁ Γενικὸς συνήγορος τοῦ κράτους, κατα-
διώκη τὸ ἐγκλημα....καὶ πάλιν λέγω βέβαια τῆς δυστυχίας τοῦ ἔθνους.

3. Μὲ τὸν τίτλο «Φαναριωτισμός» ποῖον ἐν γένει τὸ σύστημα τοῦ φαναριωτισμοῦ καὶ ποῖα καλὰ ἢ κακὰ προμηνύει τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα» δημοσιεύεται σειρὰ ἄρθρων στὸ Χρόνο (ἀρ. 10, 1 Ἰουνίου 1833, σ. 38 - 39, ἀρ. 12, 8 Ἰουνίου 1833, σ. 47, ἀρ. 15, 18 Ἰουνίου 1833, σ. 57 - 58 καὶ ἀρ. 22, 13 Ἰουλίου 1833, σ. 87 - 88).

4. Πρόκειται πιθανόντα γιὰ τὸν Πρέσβη Δῶκινς (Dawkins) ἡ ἐνεργὸς ἀνάμειξις τοῦ ὁποίου στὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς δολοφονίας τοῦ Ι. Καποδίστρια εἶναι γνωστή. Παρ' ὅλο πού οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Μ. Δυνάμεων ὀνομάζονται «ἀντιπρέ-
σβεις», ὁ ἐπιστολογράφος καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τοὺς ἀποκαλεῖ «πρέσβεις».

5. Εἰσαγγελέας στὴ δίκη τῶν Κολοκοτρώνη-Πλαπούτα. Βλ. Α. Ρός, Ἀναμνήσεις καὶ ἀνακρινώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα 1832 - 1833, μεταφρ. Α. Σπήλιου, Ἀθήνα «Ἀφοὶ Το-
λίδη» 1976, σ. 87. Σύντομο διάγραμμα τῆς δραστηριότητος τοῦ Σκώτου Ed. Masson ἀπὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1824 πού ἦρθε στὴν Ἑλλάδα ὡς τὸ 1873 πού πέθανε, βλ. Ι. Βαρδου-
νιώτης, «Ἐδουάρδος Μάσων», Ἐπετηρὶς τοῦ Παρνασσοῦ, Ἀθήνα 1915, τ. II, περίοδος
δευτέρα, σ. 225-235.

Τὸ Νέον Νόμισμα ἕως ὥρας δὲν κυκλοφορεῖ, καὶ σπανίως φέναυτε ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἐξωδεύει τὸ Βαβαρικὸν στρατεύμα, καὶ κάποιαν ἐξηκονόμησιν ὅπου ἡ Ἀντιβασιλεία ἔκαμε πρὸς τὸν Μπατήρ τῆς δολοφονείας, καὶ πρὸς τινὰς ἄλλους σηρονήμους αὐτοῦ. ὁ Δυστυχήης Δαμαλὸν ὅστις ὑποφέρει ἐσχάτην πτωχίαν ἕως ὥρας οὐδὲν τοῦ ἐδόθη μετὰ τρίτης ἀναφοράς του, ὅστις καὶ τὴν εὔχετε ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ δέαυτε, ἀνεάνος διὰ τὴν ὑγείαν της καὶ μακροήμερουσίν της, τοῦ ὁποῖον τὴν παράγραφόν της ἀνέγνωσα. Μησθὸς παλαιὸς πολέμικὸν οὔτε πολυτικὸν οὐδένα ἐξερούμενον ἐπλήρωσα. περὶ χρεῶν τῆς οἰκονομίας δηλαδὴ τοῦ ταμεῖου, πρὸς ὅσους ἔχουν νὰ λάβουν, καὶ περὶ χαρτονομημάτων οὐδὲ μίαν ἀκρόασιν δίδουν, τί λοιπὸν δύναμαι νὰ κάμω, διὰ τὰ ὅσα τοῦ δικαιωματός της μοῦ ἐνεμπιστεύθητε, ἐπιπόνου ἐπιθυμοῦσα νὰ τῆς ἀποδείξω ἐνεργῶν τὴν ἄκραν μου προθυμίαν, διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ ἐκτελέσω τὰς διαταγὰς της, καὶ τῆς λοιπῆς εὐγενῆς οἰκογενείας της. περὶ τῶν ὁποῖων ὁμήλησα δις καὶ τρεῖς μὲ τὸν φίλον Κατακάση, καὶ τὸ ὄντι μοῦ ἐδίξε πᾶσαν προθυμίαν, ἀλλὰ μὲ εἶπε, ὅτι δὲν εἶναι καιρὸς ἕως ὅτου τὸ δάνειον δὲν φθάσῃ εἰς τὸ ἐνταῦθα Βασιλικὸν ταμεῖον. ἀπὸ δὲ ἄλλους οὐδὲν ἐλπίζω κατὰ τὸ παρόν, Ἀντωνόπουλον⁶ Μανρομάτην⁷ σηχορμένον Δημητράκοπουλον⁸, διὰ τὰ ὁποῖα ἔδωσαν ἀναφοράν, οὐδὲ μίαν ἀκρόασιν δὲν ἔλαβον. Τὸ ὁσπῆτιον τὸ μεγάλο εἰς τὸ ἄργος, τὸ κατηκὴ ὁ Καλέργης κατὰ τὸ ἔγγραφο ὅπου τοῦ ἀφήσετε διὰ τὸ ἐν καὶ διὰ τὸ ἄλλο, ὅστις τὸ ἀνόρθωσε ἀπὸ τὴν κατὰστασιν εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἄφησε τὸ σύνταγμα, τὸ αἰτερον ὅπου ἐξηδίων της ἔκτησε, τὸ βασιτὴ ὁ Χατζηχρήστος ἕως ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ ὁ Καλέργης οὐδεμίαν ζήτησιν ἔκαμε, αὐτὸς μάλιστα ἦλθε πρὸς ἐμὲ διάφοραις φοραῖς καὶ μὲ εἶπε ὅτι τὲς συναλλαγτικὰς ὅπου ἔλαβε διὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τοῦ ὁσπητίου δὲν ἡμπόρεσε νὰ τὲς ἐξαγγηρώσῃ, καὶ κατὰ τοῦτο οἰκιοποιεῖτε τὸ ὁσπῆτιον ὡς ἐδικόν του, ἐξῶν τὰ ἔξωδα ὅπου λέγει ὅτι ἔκαμε νὰ τὸ ἀνορθώσῃ, τοῦτῃ εἶναι ἡ ἀπάντησις ὅπου μοῦ ἔκαμε διὰ ὅσας φοραῖς καὶ ἂν τοῦ ὁμήλησα.

Πρέπει εἰσεῖν νὰ τῆς σημειώσω ὅτι τὸ Ρωσικὸν ὄρομα εἶναι τοσοῦτον μιστόν, ἐν τῷ νῦν ἀπὸ τὴν παρούσαν Κυβέρνησιν εἰς τρόπον ὅπου δὲν ἡμπορῶ νὰ τῆς ἐξηγηθῶ, καὶ ἐὰν τὰ πράγματα ἢ κάλιον εἰπῇ τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἀλλάξῃ, οὐχὶ μόνον δὲν ἐβλέπω καμμίαν καλὴν ἐκβασιν τῶν τοιούτων ὑποθέσεων ἀλλ' οὔτε καὶ ἐγὼ δὲν ἡμπορῶ νὰ σταθῶ ἐνταῦθα· διορησατέμε λοιπὸν τί νὰ κάμω. Εἰθασε νὰ ἐξεφράσῃ ὁ Γραμματεὺς τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ὅτι Νομήμως δὲν ἡμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς παρὰ τοῦ ἐδικού μας πρέσβως Κατακάση, ὁποῖα δήποτε ζητήματα κάμει, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Αὐτοκρα-

6. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Ναύπλιο. Ἀνῆκε στὸν κύκλο τοῦ Ι. Καποδίστρια, ὅπως οἱ Μουστοξύδης καὶ Βρεττός (Γ. Π. Στεριώτη, ὁ.π., σ. 115). Μὲ διάταγμα τῆς 14-8-1829 διορίστηκε στὸ Β' τμήμα τῆς Γερουσίας, στὸν πυρήνα τῆς ὁποίας παρέμεινε μέχρι τὴ διάλυσή της (Ἰανουάριος 1833). Οἱ σχέσεις του ὁμως μὲ τὴν οἰκογένεια Καποδίστρια συνεχίστηκαν καὶ ἀργότερα, ὅταν σὺν «ἐπίτροπός» της ἀνέλαβε τὴν διεκπεραίωση τῶν οἰκονομικῶν της διεκδικήσεων. Ἀπὸ τὸ 1837 ὡς τὸ 1842 ἦταν δήμαρχος Ναυπλίου. Βλ. Σπ. καὶ Κων. Βοβολίνη, *Μέγα Ἑλληνικὸν Βιογραφικὸν Λεξικόν*, τ. Α', Ἀθήνα 1958, σ. 445-452 καὶ Ι. Κ. Παπαθεοδωρόπουλου, *Πελοποννησιακὴ Ἑγκυκλοπαίδεια*, τ. Γ', Ἀθήνα 1965, σ. 86-87.

7. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Ξηρόμερο. Διορίστηκε ἀπὸ τὸν Καποδίστρια μὲ τὸ διάταγμα τῆς 14-8-1829 στὸ Α' τμήμα τῆς Γερουσίας. Παρέμεινε στὸν πυρήνα τῆς μέχρι τὴ διάλυσή της (Ἰανουάριος 1833).

8. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Πάρο (1780-1832). Διορίστηκε ἀπὸ τὸν Καποδίστρια μὲ τὸ διάταγμα τῆς 14-8-1829 στὸ Α' τμήμα τῆς Γερουσίας. Νεκρολογία του μὲ πολλὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα δημοσιεύτηκε στὸν *Ἑλληνικὸ Καθρέπτη*, ἀρ. 24 (22 Δεκεμβρίου 1832) 96.

τορά μας δὲν ἤφερε τὰ συνήθη τακτικά, συστατικά, πρὸς τὸν ἐνταῦθα Μεγαλειότατον Ὁ-
 θωνα. ἐκ τούτου κατάλαβε τὰ λοιπὰ, ἔως ποῦ εὐθασεν ἡ φαντασία τους. ἡ ἐξωρία ἄρχισε
 καὶ ἔξω τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους, ἐκκλησιαστικούς καὶ πολιτικούς. τὸ αὐθόρετον εὐθασεν
 εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὅπου εἶναι ἀπαραδεργμάτιστον, ὅλοι οἱ τίμιοι Πατριώτες ὅπου ἐβά-
 σταξαν χαρακτήρα, οἱ μὲν ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον, οἱ δὲ ἐπεριορήσθησαν νὰ ζοῦν
 μοναδικῶς, διὰ νὰ μὴν τοὺς ἐπισυνάφουν πλαστὰς κατηγορίας, καὶ τοὺς ἐξωρήσουν καθὼς
 ἐπροῦπα ἔξω τοῦ Κράτους. καθὼς τὸν ἱεροδιδάσκαλον Προκόπιον ὑπερασπιζόμενος τὴν
 θρησκείαν ἐχθρὸς τὸ ἐσπέρας τὸν ἐξώρησαν χωρὶς νὰ τὸν εἰποῦν καὶ τὴν αἰτίαν. ὁ Κολοκοτρώνης,
 Νικητὴς καὶ Γεναῖος ἐτραβήχθησαν ἀπὸ Ναύπλιον, καὶ ζοῦν οἱ μὲν πατὴρ καὶ υἱὸς
 εἰς Τριπολιτζά, ὁ δὲ τρίτος εἰς Ἅγιον Πέτρον. Ὁ Τζαβέλας μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ
 αἰτεροὶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ναύπακτον, ὁ Μαμούρης εἰς τὸν Σάλωνα, καὶ ὅλοι καταφρονεμέ-
 νοι. ἄρα τοὺς ἀφήρουν ἄνευ καταδρομῆν. τὸν Μαμούρη τὸν ἐβάσταξαν ἐνταῦθα ὑποφυλακὴν
 δηλαδὴ ὑπὸ ἐγγλήσιν διὰ νὰ μὴν εἴγῃ ἔξω τοῦ Ναυπλίου, ἔως ὅτι ἐδικέωθη, ἡ ἄδικος κατη-
 γωρία του. τοῦ Κολοκοτρώνη τοῦ προσάπτουν μεγαλητέραν δηλαδὴ νὰ πληρώσῃ πολαῖς
 χηλιάδες ὁποῖαις ἐδαπάνησε ἐν κερῶ τῆς Ἀνταρσίας, εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρα-
 τιώτας, διὰ νὰ προφυλάξῃ καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὴν φθορὰν τῶν Ἀνταρτῶν.
 τοῦ υἱοῦ του Γεναίου τοῦ ἐπούλησαν τὸ καφενεῖον ὅπου εἶχε ἀγρωρασμένο προχορώνων. τοῦ
 Τζόρκι τὰ μαγαζιά, τοῦ Νικητὰ ἓνα περιβόλη τοῦ Ἀργονος, τοῦ ἐσήκωσαν καὶ τὸ σερεμέτη,
 καὶ τόσα ἄλλα ἀλόκοτα καὶ παράνομα. νῦν δὲ ἐνασχολοῦντε νὰ χωρήσουν ἀπὸ τὴν Μεγάλην
 Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα, δηλαδὴ πολιτικῆς, καὶ νὰ κάμουν σύνοδον ξεχωρηστὴν
 ἐδικὴν τους. ἐκάλεσαν λοιπὸν ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς παροίκους τοὺς
 ἐνταῦθα εὐρισκομένους διὰ νὰ συγκροτήσουν περὶ τούτου συνέλευσιν. ἀλλὰ ὑποκάτω εἰς τὸ
 ἱερὸν τοῦτο κἄλημα ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ καταπήσουν τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ κάμουν μεταρῆ-
 θμυσιν εἰς τινὰ Ἀρθρα τῆς θρισκείας. ἐπαντὸ τοῦτο ἐξώρησαν τὸν Προκόπιον, ὅστις
 ἦτον ὁ μόνος ὅπου ἔμελε νὰ τοὺς ἀντιπολεμήσῃ, μὲ τὰ ὅπλα τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν
 Συνόδων. ἀλλὰ τί μέλει γενέσθῃ, ὁ θεὸς ἡξεύρη. κακὸν καὶ ὀλέθριον περὶ τῆς θρισκείας κε-
 φάλαιον, θέλει εἶσθε πρὸς τὸν λαόν. ἐνῶ ὁ Ἀγαθὴς ψυχῆς Βασιλεὺς μὲ τὴν πρώτην προκί-
 ρηξίν του, ἀσφαλεῖ τὴν θρησκείαν τοῦ Ἐθνους ἀμείαντον καὶ ἀπαράβαστον εἰς ὅλα τῆς τὰ
 μέροι. ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς ἀγαθῆς ψυχῆς μὲν, δίκαιος καὶ ἐνάρετος τὸ ὄντι ἄξιος υἱὸς τοῦ ἐν-
 δόξου Πατρὸς του, καὶ τοῦ ἔθνους τούτου Βασιλεὺς, πλὴν δὲν κράματε ἀπὸ αὐτὸν ἔως ὅτου
 ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, καὶ κατὰ δυστυχίαν, ἀντὶ νὰ τὸν στερεόσουν εἰς τὸν θρόνον πάσχον
 νὰ τὸν κατεβάσουν, οἱ ἐπιστᾶτε καὶ ὑπογροῖ τοῦ Κράτους του.

Ὁ Θ. Γρήβας εἶναι ὑποφυλακὴν διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πράσινου. Κρένετε δὲ ἀπὸ ἐτοῦτο
 τὸ ἐγκληματικὸν δικαστήριον, ἐν ᾧ κατὰ Νόμον ἔμελε νὰ κρηθῇ ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Μησολογίου,
 ὅθεν τὸ ἐγκλημα τοῦ φόνου ἔπραξε, ἀλλὰ τί πρὸς αὐτὸ θέλουν νὰ κρηθῇ ἐδῶ. ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ
 ὑπερασπίζετε ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ δικαστᾶς. διὸ καὶ δὲν ἀμφιβάλω ὅτι θέλει τὸν ἐλευ-
 θερῶσιν. τέλος πάντων ποῦ γλῶσσα νὰ τὰ διηγηθῇ, καὶ κάλαμος νὰ τὰ περιγράψῃ.

Ὁ Φορδερχὸς ἔφθασεν ἐδῶ προημερῶν, καὶ ἔλαβε παρὰ τὸ Κεῖρον Βαρόνον τὰ τρεῖς
 σπύτια ὅπου εἶχε εἰς παρακαταθήκην εἰς αὐτόν, δὲν ἔλυνε ὅμως νὰ κάμῃ παράπονα εἰς τινὰ
 μέρος, κατὰ τοῦ ὑποκνημένου της, πλὴν τὸν ἔκραξα καὶ μοῦ τὸ ἔκραγε.

Ὁ Κύριος Βαρόν Ρούγκμαν προπολοῦ ἀνεχώρησε, καθὼς καὶ ὁ Νάβαρχος Ρήκορδ,
 μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πολεμικὰ πλοῖα, ἄφησε ὅμως ἐνταῦθα δύο ἡμπορικὰ διὰ τὴν ἀντα-
 πόκρησιν μὲ τὴν Κωνσταντινουπόλιν. παῦω διὰ νὰ μὴν τὴν βαρύνω περετέρω καὶ διὰ νὰ
 τῆς προσφέρω τὸ σέβας μου.

διὰ βίου εἰληκρινῆς φίλος της ὃν ἴδας

[δυσανάγνωστος]

(Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Κόμη Αὐγουστίνου Καποδίστρια)

5

ἐν Βενετία τῇ 24 Ἀπριλλίου 1833 1 Ε.Π.¹φίλοι,²

Κατὰ τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον δίδει ἡ εἰλικρινὴς φιλία, ἄνευ οὐδεμιᾶς προσερωτήσεώς σας, σᾶς ἐξέλεξα καὶ τοὺς δύο σήμερον δι' ἐπιτρόπους ἐδικοὺς μου, καὶ τοῦ ἀγαδέλφου μου Ἀνγουστίνου, ἵνα ζητήσετε τὰ ὅσα τὸ ἔθνος μᾶς χρωστεῖ, καὶ ἐπομένως, χρείας τυγχούσης, προστατεύσητε τὰ δικαιώματά μας. φίλοι, καταλαμβάνετε, χωρὶς πολλὰ, ὅτι εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν, δὲν εἶναι τόσον τὸ συμφέρον, καθὼς εἶναι ἡ ὑπόληψις τοῦ ἀγαδέλφου μου Ἰωάννου, ὅπου ἐγώ, καὶ οἱ ἀδελφοί μου, ὑπὲρ παντὸς θεωροῦμεν.

Τὸ χρέος εἶναι ἀληθέστατον, οὐδεὶς ἀνερεθριάστως δύναται νὰ τὸ ἀνεραισῇ, οὔτε κἂν νὰ θέσῃ εἰς ἀμφιβολίαν. Ὁ φίλτατός μοι Κύριος Δημήτριος, γνωρίζει τὴν ἀναφορὰν τῆς οἰκονομίας εἰς τὴν Συνέλευσιν, καὶ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἐὰν τὰ ἀποφασισθέντα δὲν ἰσχύουσι, καὶ χρεία εἶναι νὰ γίνῃ νέα ἀνάκρισις, ἡ ὑπόθεσις μένει πάντα ἡ αὐτή, καὶ τὸ ἀποβησόμενον πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον.

Πολλάκις εἶχον γράψαι πρὸς τὸν Κύριον Σταύρου, ὅτε κατὰ δυστυχίαν ἦτον εἰς Ναύπليون ὁ Ἀνγουστίνος, ὅτι νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἐκκάθαρσιν τοῦ χρέους, νὰ μὴ γίνῃ χάρις εἰς τὸ παραμικρόν, καὶ μὲ ἀκριβείαν ἐντελῇ νὰ ἐξεταχθῇ τὸ πᾶν, διότι οὔτε οἰκεῖον εἶναι εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ θυσιασθέντος, οὔτε ἀρόζον μὲ τὴν συνείδησιν τῶν ζώντων Καποδίστρια, οὔτε ἡ χάρις, οὔτε ἡ συγκατάβασις, εἰς τοιοῦτον πρᾶγμα.

Ὁ ἴδιος μ' ἀπεκρίθη, καὶ μ' ἔστειλε λογαριασμὸν διακεκριμμένον, ἡσυχάζωντάς με, ὅτι οὐδεμία παρατήρησις πρὸς κατηγορίαν δύναται νὰ γίνῃ, εἰ ὅ,τι ἡ οἰκονομία ἔκαμε.

Πρέπει νὰ πιστεύσητε, ὅτι ἀγνωστὴν τὴν λεπτομέρειαν αὐτῆς τῆς ἀθλίας ὑποθέσεως, μόνον ἐν γένει ἠξεύρω, πόσα ἦτον τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἀγαδέλης μου εἶχεν ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πλησίον του, καὶ εἰς Ἑλβετίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, καὶ ἐξ αὐτῶν ὅχι μόνον δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ὀβολός, ἀλλ' εὗρον χρέη, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσα, καὶ ἔχω τὰς ἀποδείξεις.

Ἐπικαλοῦμαι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἰς τὴν μνήμην τῶν Κυρίων Σπηλιᾶδῃ³ καὶ Σταύρου, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ἠξεύρουσαν περισσότερον ἂν ὅτι ἠξεύρω ἐγώ, ἵνα δακτυλοδείξωσι τὰ πάντα.

Σᾶς πέμπεται ἀναφορὰ τὴν ὁποίαν θέλετε παρουσιάσει, καὶ τὴν ὁποίαν θέλετε λάβῃ ἀπὸ τὸν ἐξοχώτατον Κύριον Καταράζη, τὰς ὁδηγίας τοῦ ὁποίου θέλετε κατὰ γράμμα ἀκολουθήσει, διότι θέλει εἶμεθα σύμφωνοι εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν ὠφέλιμον τὴν προστασίαν τὴν ὁποίαν ἡ ἐξοχότης του εἶναι πρόθυμος νὰ μᾶς κάμνῃ, ἐὰν καὶ ἡ δικαιοσύνη δὲν φυλάττῃ τὸν φονικὸν της χαρακτῆρα.

Ἡ ἀμηχανία τοῦ Βασιλικοῦ Ταμείου δὲν εἶναι δυσκολία διὰ νὰ κυρωθῇ ἀπὸ τὸν Βασιλέα τὸ χρέος, αὕτη θέλει εἶναι ἴσως μιά, ὅταν γίνῃ λόγος περὶ πληρωμῆς.

Ἡμεῖς, φίλοι, πολλὰ δύναμαι νὰ εἴπω, ἐθυσιάσαμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὴν Ἑλλάδα

1. Ι.Α.Ε.Ε., Ἀρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 48691.

2. Πρόκειται γιὰ τοὺς Δημ. Περρούκα καὶ Γ.Μ. Ἀντωνόπουλο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ συμπληρωματικὸ «ἐπιτροπικὸ» τῆς 18/30 Σεπτ. 1833 ποὺ τοὺς ἔστειλε ὁ Γεώργιος Καποδίστριας ἀπὸ τὴν Κέρκυρα. Βλ. σ. 116.

3. Στις 5 Μαΐου 1828 διορίστηκε προσωρινὸ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Οἰκονομίας (Γ. Δημακόπουλος, ὁ.π., σ. 153, ὑπ. 38) καὶ στις 5 Φεβρουαρίου 1829 Γραμματέας Ἐπικρατείας, θέση στὴν ὁποία παρῆμεινε μέχρι τις 28 Μαρτίου 1832 (Γ. Δημακόπουλος, ὁ.π., σ. 149, ὑπ. 13) Βλ. Ν. Σπηλιᾶδης, Ἀπομνημονεύματα, τ. Δ', Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, ἀρ. 9, Ἀθήνα 1970.

δὲν μισῶμεν, οὔτε ἀποστρεφόμεθα, καὶ δὲν θέλομεν ποτέ, ὅχι ἐπιθυμήσει, ἀλλ' οὔτε ὑποφέρει νὰ κακοπάθῃ, ἵνα χρηματολογήσωμεν. Ὅχι, ὅχι, τοῦτο δὲν θέλει γίνῃ ποτές. Ὅμως δὲν λέγω, οὔτε ἔχετε ἐξουσίαν νὰ εἰπῇτέ τι εἰς οὐδέν, διότι δὲν δέχομαι οὐδέν, συμβιβασμὸν περὶ ποσότητος, καὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν, καὶ νὰ ἀποφύγητε, ἀπὸ κάθε τι τὸ ὁποῖον ἤθελε ὑπονοήσθαι, ὡς τρόπος πλάγιος, ἵνα πείσωμεν ὅπως δοθῇ τὸ κῦρος, εἰς τὸ χρέος. Ἀφοῦ τὸ χρέος διαγνωρισθῇ ἐθνικόν, καὶ γίνῃ λόγος περὶ πληρομῆς, τότε θέλομεν ἐξομαλίσαι δυσκολίας, καὶ θέλομεν δείξει ὅχι διὰ τῶν λόγων, καὶ τῶν γραφῶν, ἀλλὰ διὰ θετικῶν πράξεων, πῶς αἱ δυσκολαὶ αὐταὶ ἐξομαλίζονται.

Φίλοι, ἡ ὑπόληψίς μας ἐπακουμβίζεται εἰς τὴν ἀγάπην σας, πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θυσιασθέντος, καὶ τολμῶ νὰ προσθέσω, καὶ εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ τῆς ὁποίας ἔχω γλυνκὰς μαρτυρίας.

Ὁ αὐταδελφός μου Γεώργιος θέλει προσθέσει εἰς τὴν ἐδικήν μου, καὶ τὴν ἐδικήν του ἐπιτροπικήν.

Ὅσῳκίς λάβετε ἀνάγκην νὰ μ' εἰδοποιήσετέ τι περὶ τῆς παρουσίας ὑποθέσεως, τὰς ἐπιστολάς σας θέλετε ἐγγχειρίζει εἰς τὸν ἐσχώτατον Κατακάζη, διότι εἵμεθα εἰκονσμένοι, ὅπως ἡ ὁδηγία ἀκολουθήσει πάντα τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ τοὺς αὐτοὺς κανόνες.

Εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἄλλους αὐτοῦ δὲν ἔχομεν, εἰς τοὺς ὁποίους νὰ ἐπιφορτίσωμεν τοιοῦτο βάρος, καὶ εἶμαι εὐέλπης ὅτι θέλετε, τὸ δεχθῇ χωρὶς ἀγανάκτησιν, ἵνα ἔτι μᾶλλον, πρὸς ὑμᾶς ὑποχρεώσῃτε μετὰ τῶν αὐταδέλφων του.

τὸν διὰ βίου εἰλικρινῇ φίλον σας [δυσανάγνωστο]

Β.Α. Καποδίστριας

6

Κέρκυρα τῇ 18/30 7μβρίου 1833¹

Φίλτατέ μοι φίλε

Οἱ αὐταδελφοί μου Βιάρος καὶ Αὐγουστίνος ἔκλεξαν δι' ἐπιτροπὸν τοὺς τὸ ὑποκείμενόν Σας καὶ τὸν Κον Γ.Μ. Ἀντωνόπουλον ἵνα πράξετε τὰ δέοντα διὰ τὴν διαγνώρισιν καὶ σύναξιν τοῦ ὀφειλομένου παρὰ τοῦ Ἔθνους χρέους πρὸς τὸν Μακαρίτην Αὐταδελφόν μας Ἰωάννην.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ ἤθελα νὰ κάμω, ὅμως κατὰ λάθος ἔγινε τὸ Ἐπιτροπικὸν εἰς τὰς 30 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου εἰς τὸ ὄνομα μόνον τοῦ φίλου Κυρίου Γ. Μ. Ἀντωνοπούλου, καὶ ἐπειδὴ δὲν δύναται τώρα νὰ γενῇ ἄλλο Ἐπιτροπικόν, γράφω τῷ ἰδίῳ τὴν ἔσωθεν ἐπιστολήν ἵνα Σᾶς γνωρίσῃ τὴν Εὐγενεῖαν Σας ὡς Συναδελφός του εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ πράξετε συμφώνως εἰς τὰ πάντα, διό τὸ παρὰ Σᾶς τῶν δύο πραχθέν, θέλει νομίζετε ὡς ἀπ' ἐμὲ τὸν ἴδιον πεπραγμένον, καὶ θέλει ἔχω διὰ στέρεον καὶ ἀμετάβλητον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔργον ἡ παρούσα θέλει ἔχει τόπον δημοσίον Ἐπιτροπικόν.

Βέβαιως ὢν εἰς τὴν φιλικὴν Συνδρομὴν Σας ὑπὲρ τοῦ δικαιωματός μας, Σᾶς προσφέρω τὴν ἐγνωμοσύνην μου, καὶ δεχθῇτε παρακαλῶ ἐντοσοῦτω τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως καὶ φιλίας.

Ε.Γ. Παρακαλεῖσθε νὰ

διευθύνετε τὸ εἰρημένο ἐσώκλειστον
τοῦ Κον Ἀντωνοπούλου.—

ὁ φίλος σας

Γεώργιος Α. Καποδίστριας

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον

Κύριον Δημήτριον Πεδζοῦκαν

εἰς Ναύπλιον

1. Ι.Α.Ε.Ε., Ἀρχεῖο Περρούκα, ἀρ. 48648.